مسکوکات معاصر افغانستان

تالیف : عبدالحکیم حمیدی

افغانستان
المتوکل علی الله
محمد ظاهر شاه
۱۳۱۴

مسکوکات معاصر افغانستان

تألیف : عبدالحکیم حمیدی

ناشر :

ریاست خزائن

وزارت مالیه

۱۳۴۵

حق چاپ و ترجمه محفوظ مولف است .

این کتاب درسه صد نسخه بتاریخ ۱۳۴۵/۹/۲۰ در مطبعه فرانکلن چاپ گردید .

پیشگفتار

این صحیفه که بدسترس خوانندگان گرامی گذاشته میشود، مسکوکات معاصر افغانستان را از ۱۲۶۹—۱۳۴۵ هجری شمسی که با ۱۸۹۰—۱۹۶۶ مسیحی مطابقت میکند باتمام انواع و کتگوریهای مختلف، توضیح میدارد.

منظور ومرام نویسنده از تالیف این اثر دو نکته است. نخست این رساله برای کسانیکه علاقه به جمع آوری مسکوکات معاصر افغانستان داشته باشند، رهنمای خوبی شده میتواند زیرا باتعقیب سلسله آن بصورت مسلسل وانواع مختلف یعنی طلا-نقره وسائر فلزات میتوان به تمام مسکوکات ایندوره آشنائی کامل یافت. از جانب دیگر این صحیفه برای وزارت مالیه، دافغانستان بانک، ضرابخانه وموزیم کابل خالی از ارزش نخواهد بود. زیرا بامطالعهٔ آن به سهولت میتوانند بصورت ثابت ومدلل مسکوکات ایندوره مملکت را باتطبیق دوره های آن واضح گردانند. تدوین کلکسیون مسکوکات معاصر افغانستان رادرظرف ٦ سال به پایان رسانیدم . برای تکمیل این اثر از

موزه کابل، دافغانستان بانک ومعلومات مامورین سابقه‌دارضرابخانه و کتاب «یومن» استفاده نمودم .

درینجا وظیفهٔ خود میدانم که از مساعدت ها ورهنمائی جلالتماب یفتلی وزیر مالیه ،شاغلی محترم داکتر فرهادی، شاغلی ضیا نورزوی ، شاغلی علی‌احمد نعیمی و کارکنان ضرابخانه کابل سپاسگذاری وعرض امتنان نمایم .

امیدوارم‌اهل بصیرت وعلاقمندان بتوانندازین رساله استفادهٔ لازم بعمل آرند. پیشنهادات معقول‌شانرا بامسرت میپذیرم.

کابل۱۳۴۵/۹/۱۲
عبدالحکیم حمیدی

ج

فهرست مندرجات

امیر حبیب الله خان

سیف الدین لودین کتابتون

امیر امان‌الله‌خان

ح

اعلیحضرت محمد ظاهر شاه

ضمایم

مسکوکات معاصر افغانستان

مقدمه

منظور ازین صحایف تقدیم یک کلکسیون مکمل مسکوکات سلسله های دوران معاصر افغانستان میباشد که مدت تقریباً ۷۶ سال را احتوا میکند (۱۳۰۸-۱۳۸۶ هجری قمری مطابق ۱۸۹۰-۱۹۶۶ میلادی) واز اولین مسکوکات ماشینی که بنام سکه انجنی نیز یاد میگردد ودر کابل بضرب رسیده، آغاز میشود.

قبل بران مسکوکات توسط دست نقش- حکاکی وبعداً ضرب میگردید که آنها بنام سکه های چکشی ویا تاپهٔ نامیده میشدند. ساختن سکه توسط دست کار مشکل وتخصصی بود. باوصفیکه این عمل توسط اشخاص ماهر صورت میگرفت عموم سکه های چکشی نامنظم بود. نقش یک سکه باسکهٔ دیگر ازعین نوع، اختلاف زیادی داشت. درآنزمان حکاکان وقت خودرا صرف نقش وحکاکی قالب مسکوکات میکردند. ایشان اثرخودراروی دوپارچه آهن حکاکی نموده واین دوفلز حکاکی شده را بنام قالب یاد میکردند. بعد از آنکه قالب نقش شده بدست میامد یکی از قالب ها را بالای سندان فلزی میگذاشتند وبه تعقیب آن تکه مس طلا ویا نقرهٔ راکه قبلاً گرم شده بود بالای قالب منقوش اولی گذاشته وبعداً قالب حکاکی شده دوم رابروی آن فلز گذاشته، چکش را

بشدت لازم بر فلز میکوفتند. آنچه بدست میامد، سکهٔ چکشی یادمیشد. البته چنان سکه های چکشی نیز موجود است که از نظر نقش برجستگی وزیبائی از عالیترین مسکوکات دنیا محسوب میگردد.

درعهد ضیأوالملت والدین امیر عبدالرحمن خان مسکوکات چکشی در قندهار هرات و کابل نقرمیشد. وقتیکه ماشینخانه بنایافت ضرابخانه‌های مذکور مسدودشده و تمام مسکوکات در ماشینخانه ملی کابل نقرمیگردید. آخرین سکهٔ چکشی درهرات در سال ۱۳۰۶، در قندهار به سال ۱۳۰۷ ودر کابل در سال ۱۳۰۸ هجری قمری ضرب گردیده است.

بمنظور ضرب مسکوکات درسال اول چهارپایه ماشین نصب گردیده بود، در آن سال ضرب مسکوکات نقرهٔ روپیه وقرآن بمقدار ۴۰۰۰۰ درروز بضرب می رسید درسال مابعد مسکوکات مسی ـ برنجی وطلا نیز تولید گردیده ومقدار تولید بیشتر از ۱۶۰،۰۰۰ در روز رسید. درزمان سراج الملت الدین امیرحبیب‌الله خان شش پایه ماشین جدید دیگر نصب گردید و برعلاوهٔ تولید مسکوکات ۱۶۰،۰۰۰ قران در روز نقرمیشد.

در اغلب سکه های برنجی علامت محراب ومنبر ودر کنار سکه خوشهٔ گندم، تفنگ شمشیر برچه ـ سال ـ نام والقاب شاه ابتدا بزبان دری وبعداً بپښتو منقوش است. سال هجری قمری در زمان امانیه مبدل به سال هجری شمسی گردید. درسال ۱۳۰۷ هجری شمسی دوباره به سال هجری قمری و در سال ۱۳۵۰ هجری قمری مجدداً به هجری شمسی مبدل گردید. همین رویه تاحال ادامه دارد.

نوشته های قبل از ۱۳۴۷ هجری قمری درمسکوکات عموماً بزبان دری تحریر میشد از آن به بعد عموم نوشته ها بروی سکه به پښتو صورت گرفته است.

واحد پول قبل از سال ۱۳۰۴ باساس یک روپیه کابلی تعیین گردیده بود. یک روپیه کابلی شصت پیسه، ده پیسه یکشاهی، بودعلاوتاً ده پیسه یک سنار و۶ سنار یک روپیه میشد.

(سنار از نظر زبانشناسی اساساً تلفظ مخفف وسریع «صد دینار» بود، صد دینار برای یک مرتبه درسنه ۱۳۱۵ هجری قمری درمسکوکات معاصر ضرب گردیده است) وهمچنین ۲۰ پیسه یک عباسی و۳ عباسی یک روپیه و ۳۰ پیسه یک قران ودوقران یک روپیه راتشکیل میداد.

باینصورت یک سنار سدس، یک عباسی ثلث ویک قران نصف یکروپیه کابلی بود. این سیستم الی اواسط عهد امانیه ادامه داشت ودرآنوقت پادشاه موصوف تغیرات مهمی درواحد ووزن مسکوکات آنروز وارد نموده وسیستم اعشار درمسکوکات بمیان آمد که باین حساب یک افغانی متشکل از ۱۰۰ پول شناخته شد. یازده روپیه کابلی با افغانی سیستم جدید معادل گردید.

۱۰ سکه های انجنی عهد ضیائیه اساس ومبدأ سکه های مابعد قرار گرفت. عموم ممیزات سکه عصر حضر مانند علامت مشخص، نشان تاریخ، نام والقاب شاه بصورت منظم ونقش عالی درروی وپشت سکه های عهد ضیائیه جمع میباشد. برای عموم سکه های این وقت علامت محراب و منبر، تاریخ هجری قمری، شمشیر برچه- بیرق- ستاره ودرکنار سکه خوشه گندم نیز مشاهده میشود. اطراف بعضی مسکوکات این دوره بایك قطار گلها تزئین یافته وامروز پنج روپیه کابلی آنوقت ازنگاه نقش وبزرگی شهرت بین المللی پیدا نموده است. بزرگی پنج روپیه باقطر(۴۵) ملی متروخوردی سنار باقطر(۱۲) ملی متر جالب است. يك شاهی ودوشاهی عهد ضیائیه که بالای برنج نقش گردیده دراد وارگذشته ومابعد آن باآن جسامت وترتیب شاهی بربرنج دیده نشده است. اطراف آن باگلها تزئین یافته نمونه هائیکه بدست مانده است بمرورزمان وضاحت نقش خود را باخته است. احتمال میرود که پنج شاهی نیز بربرنج دراین دوره حك شده باشد. بهرحال نظر به ضرورتیکه به برنج موجود بود- این شاهی ها توسط زرگران ذوب شد نمونه های آن بمرورزمان کم کم کمیاب گردیده است.

۲: درعهد سراجیه یعنی از ۱۳۱۹ الی ۱۳۳۷ هجری قمری سکه‌های طلا- نقره ومس ازقبیل پنج روپیه کابلی- یك روپیه- نیم روپیه- عباسی- سناری وپیسه ضرب زده شده است که تقریباً ازلحاظ شکل خیلی شبیه به مسکوکات عهد ضیائیه بود. درحالیکه دروقت ضیائیه یك شاهی ودوشاهی به برنج نقرشده بود ودرزمان سراجیه بصورت قطع ضرب نگردیده ومسکوکات نقره ئی خورد مثل سناری وعباسی بمقدارخیلی بیشتر ازسابق بضرب رسید. باوصفیکه این سکه به سالهای متعدد وبمقدارزیاد نقرگردید که امروزیك نمونه درست وصحیح آن کمتر به نظرمیخورد. مردم ازین دوسکه بعوض دکمهٔ لباس استفاده میکنند. کلمهٔ افغانستان اولین مرتبه بریك روپیه عهد سراجیه ضرب گردیده است.

۳. درعهد امانیه تغیرات محسوسی درنقش محراب ومنبر- سال-وزن- برجستگی وجسامت مسکوکات صورت گرفت وتمام مسکوکاتیکه بمعرض استفاده قرارگرفت ازلحاظ نقش ونوشته بامسکوکات گذشته متفاوت میباشد. پنج روپیه کابلی دورهٔ گذشته ضرب نگردید. سنار وعباسی (تنگه) نقره ئی سلطنت قبل، مبدل به مس وبرنج گردید. دراواسط سلطنت تغیرات در واحد ووزن مسکوکات نیز بعمل آمد. مسکوکات ۲$\frac{1}{2}$ روپیه، ۲$\frac{1}{2}$ افغانی ودوپول برای اولین بار به دوران گذاشته شد.

یك- دو- پنج- ده و بیست پولی این دوره قابل تذکراست. ۲۰ پولی نقره ئی عهد امانیه که امروزنمونه های آن تقریباً نایاب است- اصلاً بمقدارکم بضرب رسیده بود صرف یکپایه ماشین برای چندروزمحدود جهت ضرب این سکه تخصیص داده شده بود. چون قیمت این سکه ناچیز وضمناً دارای نقره بوده عموماً توسط زرگران ذوب شده است مسکوکات طلای عهدامانیه ۲۱ / ٦ قراطی بود یعنی ٦/ ۲۱ قسمت طلای خالص و۲/٤ قسمت آن ازفلزدیگری ترکیب شده بود (۹۰۰ درهزارطلای خالص)

٤. سکه‌های نقره درجنگ داخلی یعنی عهد(بچهٔ سقأ) نظیرسکه‌های عهد امانیه

ولی کمی کوچکتر بود .

درین دوره ضرب یك سکه طلا بنام حبیبی که ارزش آن ۳۰ افغانی بود نقر گردیده یك روپیه ـ نیم روپیه ـ ۲۰ پول و ۱۰ پول نیز ضرب گردیده . یکروپیه به دو نوع نقش شده، نوع اول آن بایك روپیه امیر حبیب الله خان شبیه ویك طرح میباشد. نوع دوم آن که کمی بزرگتر است ـ خیلی نایاب میباشد. درین نوع کلمات «حبیب الله خادم دین» بطور بیضوی تحریر شده . ده پیسه زمان جنگ داخلی نیز کمیاب است . ازین سکه مقدار خیلی کم شاید به تعداد ۱۰،۰۰۰ الی ۱۵،۰۰۰ بضرب رسیده بود وقبل از آنکه توزیع گردد وبدوران بیفتد طی جنگهای داخلی مقدارزیادآن غارت گردید.

معمولاً مسکوکات گذشته بزبان دری ضرب میگردید، درین دوره علاوه بر زبان دری زبان پشتو نیز روی مسکوکات مسی و نقره ئی نقر گردیده درین دوره بعوض سال هجری شمسی سال قمری ـ طوریکه در سابق معمول بود، مورد استفاده قرار گرفت .

۵ . درسلطنت اعلیحضرت محمد نادر شاه شهید مسکوکات طلا ـ مس برنج ونقره بضرب رسید. درشروع سلطنت سنهٔ هجری قمری بر مسکوکات درج شده وبعداً دراواسط دوره بروی مسکوکات سنه هجری شمسی نقش شده است .

نقش یك افغانی ونیم افغانی (درزبان عوام مشهور به قران) که در سال های ۱۳۴۸ الی ۱۳۵۰ هجری قمری ضرب شده بامسکوکات یك افغانی و نیم افغانی که درسال ۱۳۱۰ هجری شمسی منقورشد ـ متفاوت است . یك افغانی که درسال ۱۳۱۰ هجری شمسی نقرشده سکه خیلی زیبا ومزین بوده نمونه هاي آن کمیاب میباشد.

۶ . نقوش بیست وپنج پولی (درزبان عوام مشهور به شانزده پیسه گی) زمان اعلیحضرت محمد ظاهرشاه که ابتدا درسال ۱۳۱۲ وبعداً درسالهای ۱۳۱۳، ۱۳۱٤ و۱۳۱٦ بالای برنج ضرب گردیده خیلی ها برجسته وقابل توجه میباشد . بروی سکه

المتوکل علی الله محمدظاهر شاه باخط جلی نقرگردیده وقطرآن ۲۴ ملی متراست . دوطلائیکه بوزن ۸ گرام درسال ۱۳۱٤ ضرب گردیده است ازجمله سکه های کمیاب بوده وتوجه سکـه شناسان جـهان را بخود جلب نموده وشهرت بین المللی دارد . نیم افغانی نیزدارای همچه صفات ویك سکه عالی است. علاوه برنقوش معمولی نام والقاب پادشاه ـ کلمهٔ کابل که سکه درآنجاضرب گردیده ـ لفظ افغانستان وسنه بصورت برجسته حك گردیده است .

کلـکسیون مسکوکات معاصر ازسلطنت امیرعبد الرحمن خان تا امروز بصورت مرتب با درنظرگرفتن نوعیت فلز ، واحد پول ، تاریخ ، نقش ، وزن ، قطر وتشریحات هردوطرف سکه ها بصورت مفصل ترتیب داده شده است که ذیلاً تقدیم خوانندگان گرامی میگردد .

امیر عبدالرحمن خان

مسکوکات طلا :

۱ ـ یك طلا که قطر آن ۲۱/۱ ملی بوده، ووزن آن ٤/٦ گرام میباشد، درسالهای ۱۳۱٤ و ۱۳۱٦ هجری قمری به دو نوع ضرب گردیده است.

نوع الف :

روی سکه: در وسط سکه عبدالرحمن ضیأوالملت والدین ، بقسم طغری خراسانی نقر شده است. در پایان سکه سنه هجری قمری (۱۳۱٦) و دربالای سکه پنج ستاره به نظرمیخورد. تاریخ دربین طغرا نیزدیده میشود.

پشت سکه: در وسط محراب ومنبر، دربالاستارهٔ خورد، درکنارسکه خوشهٔ گندم و درپایان دوشمشیر، تفنگ وبرچه بصورت متقاطع منقوش گردیده است.

نوع ب: این سکه مانندنوع الف است.

صرف تاریخ هجری قمری درپشت سکه علاوه گردیده است.

۲ـ دوطلا که درسال ۱۳۰۹ هجری قمری به ضرب رسیده است، وزن آن ٦ گرام

میباشد. این سکه ۲۰ کابلی قیمت داشت .

مسکوکات نقره:

۳- پنج روپیه کابلی به‌دونوع حکاکی گردیده است. نوع اول درسال ۱۳۱٤ که قطر آن ۳۹ ملی متراست. کسانیکه کولکسیون مسکوکات جهان‌را به قطرمعادل «کراون» انگلیسی جمع‌آوری مینمایند، باین‌سکه دلچسپی زیادی دارند. نظر به همین دلیل است که قیمت این‌سکه روزبروزبلندتررفته است. نوع دوم که‌قطرآن ٤٥ ملی‌متراست‌ویکی‌از بهترین‌سکه‌های‌بزرگ‌عصری‌بشمار میرودودربازاربین‌المللی‌ارزش‌خوب دارد، درسال ۱۳۱٦ هجری‌قمری ضرب گردیده است.

نوع الف: وزن این سکه ٤٦/۲ گرام است .

روی سکه: دروسط سکه امیرعبدالرحمن‌ضیاوالملت‌والدین بطورطغرای خراسانی و ۱۳۱٤ منقوش گردیده است. درکنارسکه خوشه گندم مشاهده میشودودر بالای سکـه سه ستاره نقرگردیده است.

پشت سکه: دروسط‌محراب ومنبر، بالای سکه ستاره ودرپائین ده مثقال، ودرکنار سکه خوشه‌گندم ضرب گردیده‌است.

نوع ب: وزن این سکه ٤٦/٥ گرام است .

روی سکه: دروسط امیرعبدالرحمن‌ضیاوالملت‌والدین ۱۳۱٦ هجری قمری، دربالا یك ستارهٔ خورد درپائین‌پنج روپیه کابلی، دورادورسکه خوشه‌گندم نقش گردیده است.

پشت سکــه: دروسط محــراب ومنــبر نقرشده است، درپائین یك برچه، شمشیر تفنگ وبیرق، برچه، شمشیر، تفنگ وبیرق دیگــر بصورت متقاطـع نشانداده شده است. درکنارخوشه گندم، دربالا ستاره خورد ودر پائین

سکه لفظ «سند» به نظرمیخورد .

٤ـ یك روپیه: این سکه در سالهای ۱۳۰۸ـ۱۳۰۹ـ۱۳۱۰ـ۱۳۱۱ یك مرتبه، در سال ۱۳۱۲ دومرتبه، درسال ۱۳۱۳ سه‌مرتبه‌درسال ۱۳۱٤ دومرتبه، درسال ۱۳۱۵ دو مرتبه ، در سال ۱۳۱٦ دو مرتبه ، درسال ۱۳۱۷ سه مرتبه و در سال ۱۳۱۸ هجری قمری یك مرتبه بصورت مسلسل ضرب گردیده‌است.

دوازده نوع ازین‌سکه بدست آمده است که ذیلاً توضیح داده میشود :

نوع الف : این نوع دارای قطر ۲۳/٥ ملی‌متروو‌زن آن ۹/۲ گرام است و درسال ۱۳۰۸ هجری قمری ضرب گردید.

روی سکه: دروسط امیرعبدالرحمن بطور طغرای خراسانی ، دربالا یك‌ستاره خوردو به دورنام امیرخوشهٔ گندم حك گردیده است .

پشت سکه : در وسط محراب و منبر ،در بالا ستاره ، بطرف پائین محراب و منبر «کابل ۱۳۰۸» منقوش‌گردیده است . گرد سکه توسط خوشهٔ گندم مزین شده است.

نوع ب: که دارای قطر ۲۳/٥ ملی‌متروو‌زن ۹/۳ گرام است، درسال ۱۳۱۲ضرب گردیده است.

روی سکه: دروسط نام امیر، دربالاستاره خورد، درکنارخوشهٔ گندم ودرپائین سکه سال ۱۳۱۲ هجری‌قمری نقرشده است.

پشت سکه : در بالا لفظ کابل، دروسط محراب ومنبر درپائین یك روپیه ودرکنار سکه خوشهٔ گندم نقرشده است.

نوع ج : که دارای قطر ۲٤ ملی‌متر ووزن ۹/۳ گرام است، درسنهٔ ۱۳۱۳ ضرب گردید .

روی سکه : باستثنای القاب امیر که در پایان سکه علاوه گردیـده است ، دیگـر

خصوصیات آن مانند نوع الف میباشد .

پشت سکه: درپائین بطرف راست کابل ودرپائین بجانب چپ یکروپیه نقرشده دیگر ممیزات آن مانندنوع الف است.

نوع د : داراي قطر ٢٤ ملی متروو زن ٩/٢ گرام بوده ودرسال ١٣١٤ ضرب گردید .

روی سکه : دروسط نام والقاب امیر بصورت طغرای خراسانی ودربالای سکه یك حلقه خوردحلك شده است .

پشت سکه : دربالای محراب ومنبر لفظ «دومثقال» ودرپائین سکه یك روپیه کابلی وسنه ١٣١٤ منقوش است .

نوع ه: این سکه درسال ١٣١٤ ضرب ودارای قطر ٢٤ ملی متروو زن ٩/٢ گرام میباشد :

روی سکه : دربالای سکه لفظ «کابل» ودرپایان نام پادشاه و سنه ١٣١٤ ضرب گردیده است .

پشت سکه : در پایان نشان دوشمشیر وبرچه بطور متقاطع نشانداده شده ، هکذا درجناحین محراب ومنبر برعلاوه بیرق که درانواع گذشته توضیح گردید برچه نیز بمشاهده میرسد .

نوع و : این سکه خیلی شبیه به نوع ه است ، صرف قطر آن ٢٥ ملی متر ووزن آن ٩/٣ گرام بوده درسال ١٣١٥ ضرب گردیده است .

نوع ز : داراي قطر ٢٥ ملی متروو زن ٩/١ گرام بوده ، درسال ١٣١٦ ضرب گردید .

روی سکه : ممیزات دیگر این سکه بانوع وشبیه است . اماسنهٔ هجری قمری که درپائین نوع و کنده شده بود ، درین سکه نصف سنه بطرف چپ و نصف دیگر آن بطرف راست نوشته شده است .

پشت سکه : اختلاف مختصری درسقف محراب ومنبر نظر به نوع و دیده میشود .

نوع ح : داراي قطر ٢٥ ملی متر و وزن ٩/٢ گرام بوده ودر سال ١٣١٧ ضرب

گردیده است .

روی‌سکه : این سکه به نوع ز_ شبیه میباشد ، صرف سنهٔ هجری قمری بطرف راست نام امیر نقر گردیده است.

پشت‌سکه : طوری است که در نوع_ ز ، نشان داده شده است .

نوع ط : دارای قطر ۲۵ ملی متر و وزن ۹/۲ گرام میباشد در سال ۱۳۱۷ ضرب گردیده است .

روی‌سکه : در بین نام شاه که بقسم طغرا مرقوم گردیده است ، سنه ۱۳۱۷ دیده میشود . در کنار سکه خوشه گندم بطرف بالاتر آن سه ستاره نقش گردیده است.

پشت‌سکه : طوری است که در نوع ، و ، توضیح گردید .

نوع ی : اعداد سنه هجری قمری بدو حصهٔ منقسم نشان داده شده ، یعنی ۱۷ بطرف پائین راست سکه و ۱۳ بطرف دیگر آن به نظر میخورد . دیگر اوصاف آن مانند نوع ح ، است وزن سکه ۹ گرام میباشد .

نوع ك : قطر این سکه ۲۵ ملی متر و وزن آن ۹/۷ گرام میباشد در سال ۱۳۱۸ ضرب گردیده است .

روی‌سکه : در وسط نام و القاب شاه ، در بالا ستاره ، بطرف راست سنه ۱۳۱۸ و کنار سکه با خوشه گندم مزین شده است .

پشت‌سکه : در بالای سکه یك ستاره خورد حك شده .

نوع ل : وزن این سکه ۸/۱ گرام و قطر آن ۲۶ ملی متر میباشد ، در سال ۱۳۱۸ ضرب گردیده اختلاف مختصری در گنبد محراب و منبر نظر به نوع ك دیده میشود .

۵_ نیم روپیه و یا قران که در سالهای ۱۳۰۸ ، ۱۳۱۰ ، ۱۳۱۳ ، ۱۳۱٤ ، ۱۳۱٦ ، ۱۳۱۷ ، ۱۳۱۸ و ۱۳۱۹ بضرب رسیده به چهار نوع حکاکی شده است .

نوع الف : قطر این سکه ۱۸ ملی متر و وزن آن ٤/٦ گرام میباشد .

رويِ‌سکه : در وسط نام امیر بخط طغرا ، در بالا ستاره و در کنار سکه خوشه گندم ضرب گردیده است .
پشت سکه : در وسط محراب و منبر ، در پایان کابل ۱۳۱۰ و در کنار خوشه گندم قرار دارد.
نوع ب : قطر این سکه ۱۸/۵ ملی متر و وزن آن ٤/٦ گرام میباشد .
روی سکه : در وسط سکه امیر عبدالرحمن بطور طغرای خراسانی نقرشده که دور آن باخوشهٔ گندم تزئین یافته ، در بالای سکه ۱۳۱۳ هجری ثبت میباشد.
پشت سکه : در وسط سکه نشان محراب و منبر نشانداده شده . کنار سکه باخوشه گندم و در قسمت بالای نشان کابل و در پائین نیم روپیه منقوش گردیده است .
نوع ج : دارای قطر ۱۸/۵ ملی متر و وزن ٦/٤ گرام است .
روی سکه : در بالای سکه ستاره خورد به نظر میخورد ، کنار سکه خوشه گندم و در وسط آن ضیاوالملت والدین نقرشده . تاریخ سال هجری ۱۳۱٤ بطرف راست مشاهده میشود . در پائین محراب و منبر یك قران و در بالای آن یك مـثقال جلب نظر میکند .
نوع د : قطر این سکه ۱۸/۵ ملی متر و وزن ٤/۷ گرام میباشد .
رويِ سکه : در وسط نام و القاب پادشاه امیر عبدالرحمن ضیاوالملت والدین بطور طغرا حك شده است . طرف راست نام شاه بانصف اعداد سنه یعنی «۱٦» بمشاهده میرسد حصهٔ دیگر سنه یعنی «۱۳» بطرف دیگر نـگاشته شده و به کنار بالا لفظ «کابل» نقش شده است .
پشت سکه : در پائین سکه نیم روپیه ، و بطرف بالایِ آن محراب و منبر که اطراف آن با خوشه گندم تزئین یافته است ، به نظر میخورد .
٦ـ عباسی : در دو نوع در سالهای ۱۳۱۲ ، ۱۳۱۳ و ۱۳۱٤ ضرب گردیده است .
نوع الف : دارای قطر ۱٦ ملی متر و وزن ۳ گرام است .

روی‌سکه : دروسط نام والقاب شاه بطور طغرا، در بالا ستاره خورد و دور سکه باخوشه گندم منقوش گردیده است .

پشت‌سکه : محراب ومنبر به کنار آن خوشه گندم وبالای سکه ستارۀ خورد وسال ۱۳۱۲ قمری به‌نظر میرسد .

نوع ب: قطر این نوع ۱۵ملی ۱ر۳ گرام میباشد

روی‌سکه: دروسط نام‌شاه بطور طغرا- در بالا تاریخ ۱۳۱۳ و در کنار آن خوشۀ گندم نقش شده است .

پشت سکه: دروسط محراب ومنبر- در بالا کابل، در پائین یك ودورآن خوشه گندم جایگزین گردیده است .

۷- سناری: که‌قطر آن ۱۳ ملی‌مترمیباشد در دو نوع است . قسم اول درسال ۱۳۱٤ ونوع دوم درسال ۱۳۱۵ هجری قمری ضرب گردیده‌است، که ذیلاً توضیح میگردد :

نوع الف : وزن این‌سکه ٤ر۱ گرام است .

روی‌سکه: در وسط امیر عبدالرحمن ضیاو الملت والدین، دور نام امیر خوشه گندم، بالای سکه ۱۳۱٤ به‌نظر میخورد .

پشت‌سکه : دروسط محراب ومنبر، در پائین دوشمشیر ودو برچه بصورت متقاطع و دورسکه باخوشه گندم مزین شده است .

نوع ب وزن سکه٤ر۱ گرام‌است .

روی‌سکه : طوریکه‌درنوع الف توضیح گردید .

پشت‌سکه : دروسط محراب ومنبر، طرف چپ پائین صددینار طرف راست سنه ۱۳۱۵ ودر کنارسکه خوشه دیده میشود .

مسکوکات مسی برنجی وبرانز :

۸- یك شاهی: که قطر آن ۳۱ ملی متر ووزن آن ۲۳/۳ گرام میباشد درسال ۱۳۰۹ هجری قمری ضرب گردیده است .

روی سکه : بطرف بالای سکه محراب ومنبر، در پائین سکه یکشاهی ودور سکه باخوشه گلها مزین شده است .

پشت سکه : در وسط سکه سنه ۱۳۰۹ ضرب دارالسلطنهٔ کابل ودر کنار آن خوشهٔ گل جك گردیده است .

۹ - دوشاهی : این سکه که نایاب است، قطر آن ۳۹ ملی متر ووزن آن ٤٥ گرام میباشد.

۱۰ - یك پیسه : که درسالهای ۱۳۰۹-۱۳۱۲- ۱۳۱۳- ۱۳۱٤- ۱۳۱٦- و ۱۳۱۷ ضرب گردیده به پنج نوع میباشد .

نوع الف . این نوع به قطر ۲۱ ملی متر ووزن ٤/٦ گرام ضرب گردیده است .

روی سکه: این سکه مسی درسال ۱۳۰۹ ضرب گردید درقسمت بالای سکه محراب ومنبر، درپایان نشان، یك پیسه ودر کنار سکه خوشهٔ گندم نقره گردیده است.

پشت سکه: دورادور سکه بابرگهای گل تزئین شده ودر وسط آن ضرب دارالسلطنه کابل بمشاهده میرسد .

نوع ب. مانند نوع الف است اما قطر آن ۲۰ ملی متر ووزن آن ٤/٤ گرام میباشد .

نوع ج : دارای قطر ۲۰/٥ ملی متر ووزن ٤/٦ گرام میباشد .

روی سکه : این سکهٔ برنجی ومسی که کنار آن بانقاط کوچك دائره وی تزئین یافته درسال ۱۳۱۷ ضرب گردیده است. دیگر اوصاف آن مانند نوع الف است.

پشت سکه: درکنارسکه نقاط کوچك که دائره را تشکیل داده به نظر میخورد، در بالای سکه یك ستاره ودروسط دارالسلطنهٔ کابل ۱۳۱۷ نقره شده است .

نوع د: وزن این سکه ٤/٥ گرام است. دیگر اوصاف آن مانند نوع ج است امامقدار مس نسبت بر برنج بیشتر میباشد .

نوع ه : این سکه نایاب که در سال ۱۳۰۹ ضرب گردیده، قطر آن ۲۴ ملی متر است و نسبت به انواع گذشته بزرگتر و نقش برجسته دارد. سال هجری قمری در وسط پائین یک پیسه واقع شده. نقش و ترتیب گلهای دور سکه نیز نظر به انواع متذکره اختلاف دارد.

سیف الدین لودین کتابتون
کتاب پر لیسی شمیره

امیر حبیب الله خان

مسکوکات طلا:

۱۱- یك طلا: که وزن آن ٤/٦ گرام وقطر آن ۲۱ ملی مترمیباشد درسالهای ۱۳۱۹ و ۱۳۲۰ قمری سکه زده شده است .

روی سکه : دروسط نام شاه بصورت طغرا ، در بالا افغانستان ، درپائین تاریخ و در کنار خوشه گندم نقش گردیده است .

پشت سکه : دروسط محراب ومنبر ، دو تفنگك شمشیر وبرچه بصورت متقاطع ، در بالا ستاره خورد و در کنارخوشه گندم قرار گرفته است .

۱۲- یك طلا: که در سال ۱۳۳٦ قمری سکه زده شده ، طوریکه درشمارهٔ ۱۱ توضیح گردید باخصوصیات ذیل تفاوت دارد :

روی سکه : در وسط امیر حبیب الله سراج الملك والدین بخط نسخ ، در بالا ستاره درپایان سنه ۱۳۳٦ هجری قمری ودر کنارسکه خوشه گندم نقر است .

پشت سکه : در بین سکه محراب ومنبر درشعاع آفتاب ، در بالا ستاره در پایان محراب ومنبر ستاره خورد به نظر میخورد .

مسکوکات نقره

۱۳- پنج روپیه کابلی : به سه قسم ضرب زده‌شده، نوع اول و دوم درسنه۱۳۱۹ نقود گردیده این نوع ازلحاظ نقش وعلامت باپنج روپیهٔ امیرعبدالرحمن خان خیلی شبیه است . نوع سوم که‌درسالهای ۱۳۲۲-۱۳۲۴، ۱۳۲۶- ۱۳۲۷- ۱۳۲۸ و۱۳۲۹ سکه زده شده، نظر به قطربا نوع متذکره برا بری دا رد امااز نگاه نوشته، نشان وتاریخ اختلاف زیاد موجود است .

نوع الف : دارای وزن ٤٦ گرام است .

روی‌سکه : دروسط نام‌شاه‌بطورطغرای خراسانی ، دربالا ستاره درپائین پنج‌روپیه کابلی حك گردیده که پهلوی چپ آن تاریخ هجری‌قمری ۱۳۱۹ دیده میشود . کنارسکه باخوشهٔ گندم تزئین شده است .

پشت سکه : طوریکه‌درپنج روپیهٔ امیرعبدالرحمن‌خان‌توضیح گردید (۳ . ب)

نوع ب: باستثنا ی‌آنکه سنه هجری قمری به سمت راست وچپ منقسم شده دیگراوصاف آن‌مانندنوع الف است. وزن‌این‌سکه۵/٤٦ گرام‌میباشد .

نوع ج : دارای وزن ٤٦/۱ گرام است .

روی سکه : نام والقاب شاه وتاریخ دربین دائره بخط نستعلیق دیده‌میشود . درکنار خوشه گندم و دربالای سکه سه ستاره طرح شده است .

پشت سکه : دربین یك دائره محراب ومنبرود وبرچه بطورمتقاطع نشانداده شده دربالای سکه افغانستان ودرکنارسکه خوشه گندم نقر است .

۱٤. یك روپیه: به‌انواع زیادضرب‌گردیده است. درسنه۱۳۱۹ دونوع، در۱۳۲۰ سه نوع - در۱۳۲۱ سه‌نوع - در۱۳۲۲ دونوع - در۱۳۲٤ یك نوع - در۱۳۲۵ دونوع - در۱۳۲۶ و۱۳۲۷ یك‌نوع - در۱۳۲۸ چارنوع - در۱۳۳۷ دونوع وازسالهای ۱۳۳۰ الی ۱۳۳۵ باستثنای ۱۳۳۶ یك نوع ازین سکه بدست

آمده است. (دوازده نوع) مختلف این سکه ذیلاً توضیح میگردد :

نوع الف : قطراین سکه ۲۵ ملی متروزن آن ۹/۲ گرام است .

روی سکه : نام پادشاه بطورطغرا_ افغانستان دربالا_ و۱۳۱۹درپائین ودرکنار خوشه گندم طرح شده است .

پشت سکه : دروسط محراب ومنبر_ طرف بالای آن ستاره خورد _کنارسکه خوشه گندم ودرپائین دوشمشیروبرچهٔ متقاطع جاگزین شده است .

نوع ب: قطر این سکه ۲۵ملی متروزن آن ۹/۲ گرام ودرسال ۱۳۱۹ضرب گردیده است باستثنای آنکه دربالای سکه ستاره خورد مشاهده میشود دیگر اوصاف آن مانند نوع _ الف _ است .

نوع ج : قطراین سکه۲۵ملی متروزن آن۹ گرام بوده درسال ۱۳۲۰نقرگردیده است.

روی سکه: دربین لفظ افغانسان ستاره خورد ودرپائین سکه القاب پادشاه نیزحك شده است .

پشت سکه دیگرمشخصات آن مانند نوع _ الف _ است .

نوع د :این سکه درسال ۱۳۲۰ قمری ضرب گردیده که قطرآن ۲۵ملی متروزن آن ۹/۲گرام است .

روی سکه :ماننداوع _ الف است. صرف یك ستاره بطرف راست علاوه شده است

پشت سکه : مانند نوع _ الف _ است .

نوع ه : درسال ۱۳۲۰ضرب گردیده است. ووزن آن ۹/۱ گرام میباشد .

روی سکه :مانند نوع _ ج _ است .

پشت سکه : تغیرات درساختمان گنبد محراب ومنبرمشاهده میشود .

نوع و : قطراین سکه ۲۵ملی متروزن آن ۹/۲ گرام است .

روی سکه : بخط نستعلیق نام والقاب امیرنگاشته شده _ اطراف آن خوشه گندم،

در بالاستاره ودرپائین ۱۳۲۱ قمری حك گردیده است .

پشت سکه : مانند نوع ـ هـ ـ است است صرف بعوض ستاره در بالای سکـه کلمهٔ افغانستان درج گردیده است .

نوع ز : درسال ۱۳۲۲ قمری ضرب گردیده است وزن آن ۹/۲ گرام میباشد .

پشت‌سکه : مانند نوع ـ و ـ . است صرف دو بیرچه بصورت متقاطع نشان داده شده است .

نوع ح : درسال ۱۳۲۸ قمری ضرب شده است ووزن آن ۹/۳ گرام میباشد .

روی سکه : مانند نوع ـ ز است .

پشت سکه : تغیرات زیاد درساختمان گنبد محراب ومنبرصورت گرفته هکذ اتاریخ قمری به هردوطرف سکه ثبت گردیده است .

نوع ط : درسال ۱۳۲۸ نقر گردیده است ووزن آن ۹/۳ گرام میباشد .

روی سکه : تاریخ قمری به دوحصه نشانداده شده ۱۳۲ طرف چپ و۸ طرف راست منقوش است .

پشت سکه : مانند نوع ـ ح است .

نوع ی : قطراین سکه ۲۵ ملی مترووزن آن ۹/۳ گرام است .

روی سکه : نام القاب شاه دروسط بخط نسخ ـ ستاره دربا لا ـ سنه قمری ۱۳۲۹ درپائین وخوشه گندم درکنارسکه طرح شده است .

پشت سکه : محراب ومنبردربین دائره درشعاع آفتاب د یده میشود ودربـالا یك روپیه ودرکنارسکه خوشه گندم حك گردیده است .

نوع ك : درپشت سکه به زیرمحراب ومنبربعوض دوتفنگ متقاطع یك ستاره خورد به نظرمیخورد ـ وزن این سکه ۹/۱ گرام است .

نوع ل : مانندنوع ـ هـ ـ بوده ، صرف تاریخ ۱۳۲۱ دربین طغرا علاوه گردیده است .

۱۵ ـ نیم روپیه ویاقران : درحالیکه یك روپیه امیرحبیب الله خان در هرسال سلطنت او بضرب رسیده بود ـ نیم روپیه موصوف درسالهای ذیل بدست آمده است

۱۳۲۰ـ ۱۳۲۱ـ ۱۳۲۳ـ ۱۳۲٤ـ ۱۳۲۵ـ ۱۳۲٦ـ ۱۳۲۷ـ ۱۳۲۸ ـ ۱۳۲۹
۱۳۳۳ـ ۱۳۳٤ـ ۱۳۳۵ و۱۳۳۷ـ سکه شناسان عقیده دارند که بجز از
سنوات متذکره نیم روپیه در سالهای دیگر ضرب نشده ـ اما احتمال قوی
موجود است که پول مذکور از سنواتیکه تاحال به آن آشنا نیستم بدست آید
این قران درسه نوع طرح گردیده است

نوع الف : قطر این سکه ۱۹ ملی متر وزن آن ٤/٦ گرام است .

روی سکه : نام و القاب شاه بخط نستعلیق دربین خوشه گندم ـ دربالا ستارهٔ خورد
وتاریخ سکه به دوسمت راست وچپ حك شده است .

پشت سکه : دربین خوشه گندم محراب ومنبر ودربالا یکقران ضرب شده است .

نوع ب : قطر این سکه ۲۰ ملی متر ووزن آن ٤/٧ گرام است .

روی سکه : نوشتهٔ این که بخط نسخ میباشد با نوع ـ الف فرق دارد ه

پشت سکه : دروسط محراب ومنبر بین دائره به شعاع آفتاب ـ دربالا نیم روپیه ـ
دراطراف سکه خوشهٔ گندم قراردارد .

نوع ج : این سکه که به خط طغرا درسال ۱۳۲۱ حك شده قطر آن ۱۹/۵ ملیمتر میباشد.

۱٦ ـ عباسی ـ طوریکه درشماره ۱۵ تذکر داده شد ـ عباسی نیز صرف درسالهای
۱۳۲۰ـ ۱۳۲٤ـ ۱۳۲۸ـ ۱۳۳۰ـ ۱۳۳۲ـ ۱۳۳٤ـ ۱۳۳۵ و۱۳۳۷ سکه زده
شده این سکه که قطر آن ۱٦/۵ ملی متر است ـ به دو قسم ضرب گردیده است.

نوع الف : وزن این سکه ۳ گرام است .

روی سکه : دروسط نام والقاب شاه بخط نستعلیق ـ دربالا ستاره ودر پائین
سنه ۱۳۲۸ هجری قمری به نظر میرسد.

پشت سکه : دروسط محراب ومنبر ودرپایان یك عباسی نگاشته شده است .

نوع ب: وزن این سکه ۳ گرام است.
روی سکه: در کنارسکه خوشه گندم - در بین نام والقاب شاه بخط نسخ ودر پائین سکه تاریخ قمری ثبت است.
پشت سکه: در وسط علامت محراب ومنبر بین یك دائره درشعاع آفتاب - در بالای سکه عباسی و کنار آن خوشهٔ گندم نقر گردیده است.
۱۷- سناری: که قطر آن ۱۳ ملی متر است - در چار نوع دیده شده. این سکه درسالهای ۱۳۲۶-۱۳۲۸-۱۳۲۹-۱۳۳۰-۱۳۳۱-۱۳۳۳-۱۳۳۵ و ۱۳۳۷ طوریکه درشماره ۱۵ توضیح گردیده - منقوش گردیده است.
نوع الف: وزن این سکه ۱/۶ گرام است.
روی سکه: در بین سکه نام والقاب امیر بخط نستعلیق نوشته شده کنار آن خوشه گندم بالای سکه ستاره خورد و طرف چپ تاریخ ۱۳۲۸ قمری حکاکی گردیده است.
پشت سکه: محراب ومنبر در وسط - دو شمشیر متقاطع در زیر - سناری در بالا وخوشهٔ گندم دور سکه نقش شده است.
نوع ب: طوریکه در نوع الف تذکر یافت - صرف تاریخ ۱۳۲۹ به دو گروپ نشان داده شده. عدد ۹ تاریخ - بالای لفظ سراج بمشاهده میرسد.
نوع ج: وزن این سکه ۱/۶ گرام است.
روی سکه: تاریخ - نام والقاب پادشاه بخط نسخ درج گردیده است.
پشت سکه: محراب ومنبر در بین دائره به شعاع آفتاب دیده میشود. در بالای سکه سناری نوشته شده است.
نوع د: این سکه مانند نوع. ج است. صرف در نوشتهٔ آن فرق مختصر دیده میشود.
مسکوکات مسی - برنجی و برانز:
۱۸- یك پیسه: چهار نوع از ین پول درسالهای ۱۳۲۹- ۱۳۳۱- ۱۳۳۲- ۱۳۳٤- ۱۳۳٦

و۱۳۳۷ سکه زده شده‌است . درسالهای ۱۳۲۹ -۱۳۳۲و ۱۳۳۶ د و مرتبه ضرب گردیده است.

نوع الف : که‌قطر آن ۲۱/۵ ملی متر و وزن‌آن ٤/٦ گرام است بالای‌برنج و مس درسال۱۳۲۹ ضرب گردیده‌است.

روی‌سکه: تاریخ ـ نام‌والقاب‌شاه بخط نسخ ثبت‌میباشد.

پشت سکه: محراب ومنبر به‌دائره درشعاع آفتاب‌نقر است .

نوع‌ب: این‌سکه‌ماننددنوع الف است ـ صرف برمس‌درسال۱۳۲۹ بوزن٤/٤ گرام ضرب گردید.

نوع ج: که درسال ۱۳۳٦ سکه زده‌شده- دارای‌قطره۱۹ملی‌متر ووزن۳ گرام‌است. دیگر خصوصیات آن مانند نوع ـ الف- میباشد .

نوع د : این سکه مانند نوع ـج- است صرف درفلز نازکتر به‌وزن۲/۱ گرام‌منقور گردیده‌است .

امیر امان‌الله خان

مسکوکات طلا:

۱۹- پنج امانیه: این طلا دارای وزن معادل (۲۳) گرام است. دونوع ازین سکه دیده شده که هریك آن درسال ۱۲۹۹ شمسی ضرب گردیده است که قطر آن ۳۳/۵ ملی متر میباشد.

نوع الف:

روی سکه: نام امیر دروسط بخط طغرارومی - ۱۲۹۹ شمسی درپائین، عدد پنج در بالا - خوشه گندم درکنار وبطرف راست کلمه الغازی نقش شده است.

پشت سکه: به وسط محراب ومنبر بقسم بیضوی درشعاع آفتاب نشان داده شده - درکنار خوشه گندم ودر بالای سکه امانیه ضرب گردیده است.

نوع ب:

روی سکه: دروسط سکه امیرامان‌الله برقم طغرای عثمانی - دربالاستاره - طرف راست الغازی - درپائین ۱۲۹۹ ودرکنار سکه خوشه گندم قرار دارد.

پشت سکه: در وسط بین شعاع آفتاب محراب منبر، در بالا عدد پنج و در کنار خوشهٔ گندم نقر است.

۲۰ـ $۲\frac{۱}{۲}$ امانی: این سکه در سال ۱۳۰۶ شمسی به قطر ۵ / ۲۹ و وزن ۱۵ گرام طرح شده است.

روی سکه: در وسط نام امیر بخط طغرا ــ در بالا $۲\frac{۱}{۲}$ امانی ــ طرف راست الغازی ـ در پایان ۱۳۰۶ و در کنار سکه خوشه گندم طرح گردیده است.

پشت سکه: در وسط محراب و منبر ـ در پایان سنه ۹ـ و در کنار سکه خوشه گندم نقوش است.

۲۱ـ۲ امانیه: که بر طلا سکه زده شده، قطر آن ۲٤ ملی متر و وزن آن معادل ۹/۲ گرام میباشد. این سکه در سالهای ۱۲۹۹ و ۱۳۰۱ ــ ۱۳۰۲ و ۱۳۰۳ شمسی ضرب گردیده است.

روی سکه: در وسط سکه امیر امان الله بصورت طغرای عثمانی، در بالا عدد ۲ـ در پائین تاریخ و بطرف راست الغازی منقوش شده است.

پشت سکه: در بین بیضوی که کنار آن باشعاع آفتاب مزین شده، در بالای سکه کلمه امانیه بمشاهده میرسد.

۲۲ـ۲ طلا: که وزن آن ۹/۲ گرام و قطر آن ۲۳ ملی متر میباشد در سنهٔ ۱۲۹۸ شمسی ضرب گردید.

روی سکه: این سکه در سال جلوس بضرب رسیده است. در وسط نام شاه بخط ثلث در بالا الغازی در پائین تاریخ ۱۲۹۸ هجری قمری حك شده است.

پشت سکه: در بالای عدد ۲ـ در کنار خوشه گندم، در بین سکه محراب و منبر در یك دائره بیضوی در شعاع آفتاب دیده میشود.

۲۳ ـ یك طلا: که در سال ۱۳۳۷ قمری نقره شده، دو نوع میباشد و این دو نوع سکه

درهمین سال ضرب گردید .

نوع الف : که قطر آن ۲۱ملیمتر است درسال تاجگـذاری ۱۳۳۷ هجـری قمـری حك شد . وزن این سکه ٤/٦ گرام میباشد .

روي سکه : دربین نام شاه ، درپائین سنـه هجری قمـری ۱۳۳۷ ـ دربالا ستــاره ودر کنار خوشه گندم بنظر میخورد .

پشت سکه : دربین یك دائره بیضوی شعاع آفتاب محراب منبر طرح شده است . دربالا ستاره وبه کنار خوشه گندم دیده میشــود. درپائین محراب ومنبـر دوشمشیرمتقاطـع به نظر می خورد .

نوع ب : وزن این سکه ٤/٦ گرام میباشد .

روی سکه: مانند نوع الف است .

پشت سکه: درپائین محراب منبر بعوض دوشمشیر متقاطع ستاره خورد بمشاهده میرسد.

۲٤ ـ یك امانیه و یك امانی: به دو نوع درسا لهای ۱۲۹۹ـ ۱۳۰٤ و۱۳۰٦ بضرب رسیده است .

نوع الف : که قطر آن ۲۲/۵ ملیمتر ووزن آن ٦ گرام است، در ۱۲۹۹ به نام امانیه بوجود آمده است .

روی سکه: دروسط نام امیر بخط طغرا ، طرف راست الغازی، دربالا (۱) ودرپایان ۱۲۹۹ قرار دارد .

پشت سکه : دروسط محراب منبر، دربالا امانیــه ودرکنار سکــه خوشه گندم طرح شده است .

نوع ب : که قطرآن ۲۳ ملیمتر ووزن آن ٦ گرام است، درسال ۱۳۰٤ و ۱۳۰٦ هجری قمری ضرب گردیده است .

روی سکه : دربالا یك امانی، درکنار خوشه گنـدم ، دربین نام پادشاه و در پائیــن

تاریخ هجری شمسی حك شده است .

پشت سکه: دربین خوشه گندم محراب ومنبر دیده میشود .

۲۵- نیم امانی ونیم امانیه : به دوقسم ضرب گردیده است.

نوع الف : که وزن آن ۲/۳ گرام وقطرآن ۱۸ ملیمتر است، درسنه ۱۲۹۹ نقر شده است .

روی سکه: دربالا لفظ «نصف» دروسط نام امیر بصورت طغرای عثمانی ، در پائین تاریخ ۱۲۹۹ ودرکنارخوشه گندم ضرب شده است .

پشت سکه : دروسط بیضوی درشعاع آفتاب محراب ومنبر مشاهده میشود، دربالا امانیه ودرکنار سکه خوشه گندم ضرب شده است .

نوع ب: نیم امانی که داراي قطر ۱۸ ملیمتر است ، ازروی وزن با ۲/۳ گرام معادل است و درسالهای ۱۳۰٤ و۱۳۰٦ شمسی حك شده است . دیگر اوصاف آن مانند شماره ۲٤- ب است .

مسکوکات نقره :

۲٦- ۲$\frac{1}{2}$ روپیه : این سکه که بقسم طغرا درسال ۱۲۹۸الی۱۳۰۳هجري بصورت مسلسل تولیدشده است قطرآن ۳٤ ملی و وزن آن ۲۳/۲ گرام میباشد ودرسال ۱۲۹۹ بدوقسم ضرب شده است .

روی سکه : درکنار خوشه گندم ،دربالا ستاره، درپائین تاریخ هجری شمسی ، در بین سکه نام شاه ضرب گردیده است .

پشت سکه : دربالا دونیم روپیه، درکنار خوشه گندم، ودربین یك دائره بیضوی شعاع آفتاب محراب ومنبر به نظر میخورد .

۲۷ - ۲$\frac{1}{2}$ افغانی : که قطرآن ۳۸/٥ ملی متر و وزن آن ۲٥/۱ گرام میباشد درسال

۱۳۰۵ دومرتبه ودرسال ۱۳۰۶ هجری شمسی یك مرتبه ضرب شده است

روی سکه: در بالا $\frac{1}{2}$ ۲ افغانی ، در کنار خوشه گندم، طرف راست الغازی و دربین سکه نام پادشاه وسنه قرار دارد .

پشت سکه : دربین خوشه گندم محراب ومنبر طرح شده باشد .

۲۸ـ یك روپیه : که بخط ثلث نقش شده، به شش نوع درسالهای ۱۳۳۷ هجری قمری ۱۲۲۸ و ۱۲۹۹ و ۱۳۰۰ هجری شمسی ضرب گردیده است. چهارنوع آن درسال تاجگذاری شاه ، سکه زده شده است .

نوع الف : قطر این نوع ۲۵ ملیمتر ووزن آن ۹/۲ گرام میباشد .

روی سکه : دربین خوشه گندم نام شاه بخط ثلث ، دربالا ستاره ودرپائین ۱۳۳۷ هجری قمری درج گردیده است .

پشت سکه : دربین یك دائره بیضوی در شعاع آفتاب محراب ومنبر قرار دارد ودر پایان محراب ومنبر دو شمشیر بصورت متقاطع درکنار خوشه گندم ودربالای سکه یکروپیه بمشاهده میرسد .

نوع ب : روی سکه مانند نوع ـ الف ـ است. درپشت سکه دو شمشیر که بصورت متقاطع درنوع ـ الف ـ نقش شده ـ درنوع ـ ب بطور دیگر گون ضرب گردیده است . نوع ب (۲) نیزموجود است که بخط ثلث کوچکتر نوشته شده است .

نوع ج : روی سکه به نوع الف شباهت دارد ، درپشت سکه بعوض د و شمشیر متقاطع نوع ـ الف ـ دو تفنگ متقاطع به نظر میرسد .

نوع د : روی سکه مانند نوع ـ الف ـ است . در پشت سکه بعوض دو شمشیر نوع الف ، بایك ستاره مزین گردیده است .

نوع ه : درسال ۱۲۹۸ هجری شمسی ضرب شده قطر آن ۲۵ ملی متر و وزن آن

۳ر۹ گرام میباشد .

روی سکه: بعوض ستاره نوع ـ الف ـ کلمه الغازی ضرب گردیده است .

پشت سکه : پشت سکه بانوع ـ الف ـ شباهت دارد .

نوع و : درسال ۱۲۹۸ هجری شمسی ضرب شده ـ قطر آن ۲۵ ملی متر و وزن آن ۹/۳ گرام میباشد .

روی سکه : روی آن مانند نوع ـ هـ ـ است .

پشت سکه: مانند نوع ـ ب ـ است .

نوع ز : مانند نوع و است صرف در نوشته ثلث تغیرات مختصری دیده میشود .

۲۹ ـ یک روپیه : که بطور طغرا نقش شده ـ ازسال ۱۲۹۹ الی ۱۳۰۳ هجری قمری بصورت مسلسل ضرب گردیده و قطر این سکه ۲۷ ملی متر و وزن آن ۹/۲ گرام است .

روی سکه : در بالا ستاره ـ در بین خوشه گندم نام شاه بخط طغرای عثمانی و در پایان سکه تاریخ حک شده است .

پشت سکه : در بین بیضوی در شعاع آفتاب محراب و منبر ـ در بالا یکروپیه و در کنار سکه خوشه گندم ضرب شده است .

۳۰ ـ یک افغانی : که قطر آن ۲۹ ملی متر و وزن آن ۱۰ گرام است ـ ازسال ۱۳۰۴ الی ۱۳۰۶ هجری قمری بصورت مسلسل ضرب گردید ـ ودرسال ۱۳۰۴ و ۱۳۰۶ به دو نوع طرح گردیده است .

نوع الف :

روی سکه : در بالا یک افغانی ـ در پایان تاریخ ـ در بین خوشه گندم نام شاه برقم طغرا نوشته شده است .

پشت سکه : در بین خوشه گندم محراب و منبر قراردارد .

نوع ب : پشت‌سکه‌در نقش محراب و منبر و «سنه۷» اختلاف بانوع الف-موجود است.

۳۱- نیم‌روپیه : این‌سکه به شش‌نوع باقطر ۲۰ ملی متر چهارمرتبه درسال ۱۳۳۷ هجری‌قمری - سه‌مرتبه درسال ۱۲۹۸ - دومرتبه‌درسال ۱۲۹۹ ویک‌مرتبه درسال ۱۳۰۰ هجری شمسی ضرب گردیده است .

نوع الف: وزن این‌سکه ٤ر٤ گرام میباشد.

روی سکه : دربین خوشه گندم نام‌شاه‌بخط ثلث - دربالا ستاره ودرپایان تاریخ۱۳۳۷ هجری قمری حک شده است ؛

پشت‌سکه : دربالا یکروپیه - دروسط دربین دایره درشعاع آفتاب محراب ومنبر ودرپایان دوشمشیر بصورت متقاطع مشاهده میشود .

نوع ب: روی‌سکه مانند نوع الف است - درپشت‌سکه دوشمشیر که‌بصورت متقاطع درنوع الف نقش شده درنوع- ب‌بطوردیگرگون ضرب‌گردیده‌است.

نوع ج: روی‌سکه‌بانوع الف شباهت‌دارد - درپشت‌سکه بعوض دوشمشیر متقاطع ، نوع‌الف- دوتفنگ متقاطع به‌نظرمیرسد . وزن‌این‌سکه ٤/٥ گرام است .

نوع د: باستثنای کلمهٔ شمسی که علاوه گردیده است دیگر ممیزات سکه مانند نوع الف است .

نوع ه : بعوض ستاره که درنوع - ب - توضیح گردیده - کلمهٔ الغازي جا گزین گردیده دیگرخصوصیات آن ماننﺪنوع - ب‌است . وزن أین‌سکه ٤/٥ گرام است .

نوع‌و: باستثنای ستاره خورد که بطرف چپ درپائین‌علاوه گردیده دیگر ممیزات آن بانوع -ج - شباهت‌دارد. وزن‌این سکه ٤/٦ گرام‌است .

۳۲- نیم‌روپیه : بصورت طغراضرب‌گردید . این‌سکه بقطر ۲۰ ملی‌متر ووزن ٤/٧ گرام ازسال ۱۳۰۰ الی۱۳۰۳ هجری شمسی طرح شده است .

روی‌سکه : در بین خوشه گندم نام‌شاه بطور طغرا - در پایان تاریخ، در بالا ستاره و بطرف راست کلمه الغازی به نظر میرسد .

پشت‌سکه : مانند شماره ۳۱ است.

۳۳- نیم افغانی: این‌سکه‌دارای قطر ۲۵ ملی متر و وزن ۵ گرام است از سال ۱۳۰۴ الی ۱۳۰۷ هجری شمسی بصورت مسلسل ضرب گردیده است .

روی سکه : در بین نام شاه بخط طغرا - در بالا نیم افغانی - طرف راست الغازی - در پائین تاریخ و کنار سکه خوشه گندم حکاکی شده است .

پشت‌سکه: در بین خوشه گندم محراب و منبر ضرب گردیده است .

۳۴- ۲۰ پولی : این‌سکه دارای قطر ۱۹ ملی‌متر و وزن ۲ گرام بوده و در سال ۱۳۰۴ هجری شمسی ضرب گردیده است .

روی‌سکه : در بالا افغانستان بخط نستعلیق - در بین یک دائره نام‌شاه بقسم طغرای عثمانی و تاریخ - و در کنار سکه خوشهٔ گندم حک شده‌است .

پشت‌سکه: در بین دائره ۲۰- در بالا پول و در کنار سکهٔ خوشهٔ گندم جاگزین شده‌است.

مسکوکات‌مسی - برانز و برنجی

۳۵- یک عباسی: این‌سکه به‌چهار نوع بصورت مسلسل در سالهای ۱۲۹۸ الی ۱۳۰۳ هجری شمسی حک شده‌است .

نوع الف: که‌قطر آن ۲۰ ملی‌متر و وزن آن ۴ر۴ گرام میباشد در سال ۱۲۹۸ بر برنج ومقدار کم نقره ضرب گردیده‌است.

روی‌سکه: در وسط میان یک دائره نام‌شاه بخط ثلث - در بالا لفظ الغازی و کنار سکه با نه ستاره مزین گردیده‌است .

پشت‌سکه : وسط سکه در بین یک دائره به شعاع آفتاب محراب و منبر به نظر میرسد

درپهلوی سکه نه‌ستاره ودربالاعباسی‌نوشته شده است .

نوع ب : این‌سکـه مانندنوع ـ الف‌است امادرسال۱۲۹۹ به‌قطر ۲۵ ملی‌متر ووزن ۷/۸ گرام ضرب گردید.

نوع ج : که‌قطر آن ۲۵ ملی متر است درسالـهای ۱۲۹۹ الی۱۳۰۳هجری شمسی بربرنج ومقدار کم نقره ضرب گردیده‌است. وزن‌این‌سکه‌۶/۵گرام‌میباشد

روی‌سکه : دربین‌سکه نام‌امیر بصورت طغراـ درپائین‌سنه ودر کنارسکه هشت‌ستاره نقش گردیده‌است .

پشت‌سکه : بمیان یـک دائره به‌شعاع آفتاب محراب ومنبرـ در کـنار هفت ستاره بالای‌سکه‌عباسی نگاشته‌شده‌است .

نوع د: این‌سکه‌مانندنوع‌ـج‌ـاست‌ـاما درسال۱۳۰۰ الی ۱۳۰۳هجری شمسی به‌مس ضرب‌گردیده‌است.درسال۱۳۰۲ به‌وزن۹/۲گرام‌و۶/۱ گرام‌ودرسال ۱۳۰۳ به‌وزن۷ گرام‌ضرب گردیده است .

۳۶ـ سه‌شاهی : که‌باخط ثلث نوشته‌شده واین‌سکه به‌پنج نوع ـیکمرتبه درسال۱۳۳۷ هجری قمری‌ـسه‌مرتبه‌درسال۱۲۹۸هجری‌شمسی ،دومرتبه‌درسال۱۲۹۹ ،دومرتبه‌در سال۱۳۰۰ویکمرتبه درسال ۱۳۰۲ضرب گردیده‌است.

نوع الف: که‌قطر آن۳۲ ملی‌متراست ـدرسال ۱۳۳۷ هجری قمری به مس حك شده‌است .

روی سکه : بین‌دائره نام‌امیر بخط ثلث نوشته‌شده ـ در کنار سکـه دواز ده ستار ه قرار گرفته‌است.

پشت‌سکه : به‌وسط دربین دائره درشعاع آفتاب محراب‌ومنبر در کنارسکه‌یازده‌ستاره ودربالای سکه سه‌شاهی منقوش‌است.

نوع ب : که‌قطر آن ۳۱ملی‌متراست‌ـدرسال۱۳۹۸هجری شمسی بـرمس‌سکـه زده شده‌است.

روی‌سکه : در وسط سکه بین حلقه نام‌شاه بخط ثلث به‌نظر میخورد، درکنار سکه دوازده ستاره ضرب‌شده‌ودرپایان سکه لفظ شمسی وسنه ۱۲۹۸ نوشته شده‌است .

پشت‌سکه : مانندنوع ـ الف ـ است.

نوع ج : که‌قطر آن ۳۲ملی‌متراست ـ درسال ۱۲۹۸ هجری‌شمسی به مس ضرب زده شده است .

روی‌سکه : درکنارسکه‌یازده ستاره ـ ودربالای آن الغازی‌نوشته‌شده‌است .

پشت‌سکه : مانند نوع ـ الف است‌امابعوض‌یازده ستاره، ده ستاره حک گردیده است.

نوع د : که‌قطر آن۳۲ملی‌متراست ـ درسال۱۲۹۹هجری‌شمسی برمس ضرب شده‌است.

روی‌سکه : باستثنای لفظ‌شمسی که‌ازسکه حذف‌گردیده‌دیگر ممیزات آن مانند نوع ج است.

پشت سکه : مانند نوع ج است .

نوع ه : که‌قطر آن۳۰ملی‌متراست ـ درسال ۱۳۰۰ هجری شمسی به‌برنج ضرب گردیده‌است . دیگراوصاف آن مانند نوع ـ د ـ است .

۳۷ ـ سه‌شاهی : که‌بصورت‌طغرانوشته‌شده ودرسال ۱۳۰۰ و۱۳۰۱سکه‌زده‌شده‌است.

روی‌سکه : دربین سکه نام‌شاه بصورت طغرا ـ بطرف راست‌لفظ الغازی‌ودر کنار آن نه‌ستاره به‌نظر میخورد .

پشت سکه : مانند نوع ـ ه ـ است.

۳۸ ـ سناری : این سکه درسال۱۳۳۷هجری قمری به‌قطر ۲۹ملی‌متر به‌دووزن ضرب گردید ـ یکی به‌وزن۵ گرام ودیگر به‌وزن۷/۴گرام. دیگر ممیزات آن باشمارهٔ ۳۷ نوع ـ الف ـ شبیه است .

۳۹ ـ یك‌شاهی : این‌سکه به‌دونوع درسال۱۳۳۷هجری‌قمری‌ودرسال۱۲۹۹هجری

شمسی ضرب گردیده است .

نوع الف : این سکه به قطر ۲۵ ملی متر ووزن ٤ گرام ضرب گردید .

روی سکه : به وسط دریك دائره نام امیر بخط ثلث نوشته شده در کنار سکه دوازده ستاره حك شده است .

پشت سکه : به وسط سکه در بین دائره به شعاع آفتاب محراب و منبر در بالا یکشاهی و در کنار آن یازده ستاره مشاهده میشود .

نوع ب : مانند نوع الف است. تنها قطر آن ۲٦ ملی متر ووزن آن ٤/٨ گرام میباشد .

٤٠ ـ ۱ پول مسی که قطر آن ۲٤ ملی متر ووزن آن ٤/٤ گرام میباشد در سالهای ۱۳۰٤ ، ۱۳۰۵ و ۱۳۰٦ هجری شمسی سکه زده شده است .

روی سکه : در وسط بین یك دائره نام و القاب امیر و تاریخ ، در بالا افغانستان و در کنار سکه خوشه گندم منقوش است.

پشت سکه : در بین دائره عدد ۱۰ ـ در بالا پول و در کنار سکه خوشۀ گندم قرار دارد.

٤۱ ـ ٥ پول : این سکه مانند شماره ٤۰ است. تنها قطر آن ۲۲ ملی متر ووزن آن ۲/۸ گرام بوده و در سالهای ۱۳۰٤ و ۱۳۰۵ هجری شمسی ضرب گردیده است.

٤۲ ـ ۲ پول : این سکه مانند شماره ٤۰ است. فقط قطر سکه ۱۸ ملی متر ووزن آن ۱/۸ گرام بوده ـ در سالهای ۱۳۰٤ و ۱۳۰۵ هجری شمسی ضرب گردیده است .

٤۳ ـ ۱ پول : طوریکه در شماره ٤۲ توضیح گردید ـ این سکه در سال ۱۳۰٤ هجری شمسی سکه زده شده است .

٤٤ ـ یك پیسه : این سکه به پنج نوع ـ یك مرتبه در سال ۱۲۹۸ هجری قمری سه مرتبه در سال ۱۳۳۷ ویك نوع در سال ۱۲۹۹ الی ۱۳۰۳ هجری شمسی طرح شده است.

نوع الف : که قطر آن ۱۹ ملی متر ووزن آن (۱) گرام میباشد در سال ۱۲۹۸ هجری

قمری به‌برنج ضرب گردیده‌است.

روی‌سکه: دروسط نام پادشاه‌وسنه-دربالاستاره ودرکنارسکه‌خوشۀ گندم‌نقراست.

پشت‌سکه: دربین یك حلقه درشعاع آفتاب محراب ومنبر که‌درپایان‌آن دو شمشیر بصورت متقاطع نقش شده- ضرب گردیده‌است.

نوع ب: که قطرآن ۲۰ملی متروو‌زن آن ۱ گـرام است در۱۳۳۷ هجری قمری به‌مس سکه‌زده‌شده‌است.

نوع ج: که‌قطرآن ۱۹/۱ملی‌متر ووزن‌آن ۲/۷گرام‌است‌درسال ۱۳۳۷ هجری‌قمری به‌برنج نقرشده. این سکه‌نیز نسبت‌به‌نوع- الف -ضخیم‌تراست.

نوع د: که‌قطرآن ۱۹/۵ملی‌متروو‌زن‌آن ۱گرام است‌درسال۱۳۳۷ هجری قمری به‌برنج ضرب‌گردیده‌است.

روی‌سکه: مانندنوع- ج-است.

پشت سکه: درپایان‌سکه‌عوض‌دوشمشیر-دوتفنگ متقاطع دیده‌میشود-دیگراوصاف‌آن مانند نوع-الف‌است.

نوع هـ: که قطرآن ۱۹/۲ ملی متروو‌زن۹/گرام است درسال ۱۲۹۹ هجری شمسی به برنج ویا برمس ضرب‌گردیده است.

روی سکه: دروسط نام پادشاه بخط ثلث -دربالا الغازی ودر کنار سکه نـه ستاره نقش گردیده است.

پشت‌سکه: دربالای‌سکه‌یك‌پیسه‌نوشته‌شده-دیگراوصاف آن شبیه‌بانوع-ج-است.

بچهٔ سقا

مسکوکات طلا:

۴۵- یك حبیبی : این سکه به دونوع ـ درسال ۱۳۴۷ هجری قمری به وزن ۴/۶ گرام طرح گردید.

نوع الف: قطر این سکه ۲۱ ملی متر است.

روی سکه: دربالاسی روپیه ـ دروسط نام والقاب بخط عربی ـ درپایان ۱۳۴۷ هجری قمری ودرکنارخوشهٔ گندم قراردارد.

پشت سکه: دروسط محراب ومنبردربین شعاع آفتاب ـدربالایك حبیبی ودرکنار خوشهٔ گندم به‌نظر میخورد.

نوع ب: درروی‌سکه بعوض سی روپیه یك ستاره خوردنقراست.

مسکوکات‌نقره:

۴۶- یك روپیه : این‌سکه‌دردونوع ـدرسال ۱۳۴۷ هجری قمری ضرب‌گردیده‌است.

نوع الف : این سکه به‌قطر ۲۶ ملی متروزن ۹/۲ گرام ضرب گردیده‌است.

روی‌سکه: نام والقاب دروسطسکه‌بخط عربی بصورت بیضوی نوشته‌شده‌ودر کنار سکه خوشهٔ گندم دیده میشود.

پشت‌سکه: مانند شمارهٔ ۲۸ نوع ـ الف ـ است

نوع ب: دارای قطر ۲٤ ملی متروزن ۹/۲ گرام است.

روی سکه: دروسط نام والقاب بخط عربی بصورت افقی نوشته‌شده‌است.

پشت‌سکه: مانند نوع ـ الف ـ است.

٤۷ـ قران: این‌سکه دردونوع به‌قطر ۲۲ملی متر ـ یك نوع درسال ۱۳٤۷ ونوع دوم درسال ۱۳٤۸ هجری قمری طرح گردیده‌است.

نوع الف: این سکه خیلی شبیه با شماره ٤٦نوع الف است. قطرآن ۲۱/۵ ملی متروزن آن٤/۵گرام میباشد.

نوع ب: این سکه خیلی شبیه باشماره ٤٦نوع ـ ب است. قطر آن ۲۱/۱ ملی متروزن آن٤/٦ گرام میباشد.

مسکوکات مسی ـ برنجی وبرانز:

٤۸ـ بیست پیسه: این‌سکه درسال ۱۳٤۷هجری‌قمری به قطر ۲٤/۵ ملی متر به دونوع ضرب گردید.

نوع الف: وزن این سکه مسی ۵/۷ گرام است.

روی‌سکه: دروسط نام والقاب بصورت افقی ـ دربالا «شیل پیسی»ودرکنار سکه خوشه گندم دیده میشود.

پشت سکه: مانند دیگر مسکوکات نقرهٔ میباشد. صرف لفظ بیست پیسه زیاده‌شده است.

نوع ب: مانندنوع ـ الف ـ میباشد امادوبرنج به‌سه‌رنگ به‌وزن ٦/۱ گرام ضرب گردیده‌است.

۴۹.ده پیسه : این سکه که قطر آن ۲۳ ملی متر است ـ درسال ۱۳۴۸ هجری قمری
برمس ـ ضرب گردیده است .وزن این ده پیسه ۴/۱ گرام میباشد.
روی سکه :دروسط نام القاب بصورت حلقه ـ د ر بالا لس پیسی ود ر کنار سکـــه
خو شهٔ گندم مشاهده میشو د.
پشـــت سکه : دربالای ســکه ده پیسه نقــر است.دیگراو صــاف آن مانــندشمــاره
۴۸ میبا شد.

اعلیحضرت سعید شهید محمد نادر شاه غازی

مسکوکات طلا:

۵۰ـ ۲۰ افغانی : این سکه که‌دارای قطر ۲۲ ملی متر ووزن ۶ گـرام است ـ درسال ۱۳۴۹ و ۱۳۵۰ هجری قمری ضرب گردیده‌است .

روی سکه : دروسط نام‌پادشاه الغازی محمدنادرشاه افغان بصورت طغـرا ـ دربالا ۲۰ افغانی ـ درپایان سنه۳ ودرکنارخوشه گندم‌طرح گردیده است.

پشت‌سکه : دروسط محراب ومنبرـ درپایان‌سنه ۱۳۵۰ ودرکـنارسکه‌خوشه‌گندم‌نقش شده است .

مسکوکات نقره :

۵۱ ـ یـک افغانی: این‌سکه‌به دونوع ضرب‌گردیده است . نوع اول که قطرآن ۳۰ملی‌متراست درسال ۱۳۴۸ الی ۱۳۵۰ هجری قمری بصورت مسلسل طرح شده است . نوع دوم در سال ۱۳۱۰ هجری شمسی سکه زده شده قطراین‌سکه کمیاب ۲۷ملی‌متراست .

نوع الف: دارای وزن ۱۰/۱ گرام است :

روی سکه: در وسط نام والقاب پادشاه بخط طغرا- بطرف راست الغازی - در بالا یک افغانی-در پایان سنه ودر کنار خوشهٔ گندم حک شده است.

پشت سکه: در وسط محراب ومنبر- در پایان سنهٔ هجری قمری و کنار سکه با خوشه گندم مزین شده است .

نوع ب: دارای وزن ۱۰/۱ گرام میباشد .

روی سکه: در بین یک دائره که از نقطه های خورد تشکیل شده است الغازی محمد نادر شاه بخط نستعلیق ، در بالا افغانستان ودر کنار خوشه گندم که در ناحیهٔ مرکزی آن یک افغانی نوشته شده -ضرب گردیده است .

پشت سکه: در وسط محراب ومنبر- در پایان ۱۳۱۰ ودر بالا کابل ودر کنار سکه خوشه گندم قرار دارد .

۵۲ - $\frac{۱}{۲}$ افغانی : این سکه به قطر ۲٤ ملی متر ووزن ۵ گرام در دو نوع طرح گردید . نوع اول در سالهای ۱۳٤۸-۱۳٤۹ و ۱۳۵۰ هجری قمری ونوع دوم در سالهای ۱۳۱۰-۱۳۱۱ و ۱۳۱۲ هجری شمسی ضرب گردیده است. دیگر ممیزات وخصوصیات آن مانند شماره ۵۱- است .

مسکوکات مسی- برنجی وبرانز :

۵۳-۲۵ پولی: این سکه به قطر ۲۵ ملی متر در سنه ۱۳٤۹ هجری قمری به دو نوع ضرب گردیده است .

نوع الف: بالای مس نقرشده است ووزن آن ٦ گرام است .

روی سکه: در وسط محمد نادر افغان-در بالا افغانستان- در پائین سنه و کنار سکه با خوشه گندم مزین گردیده است .

پشت سکه: در بین یک دائره ۲۵- در بالا پول ودر کنار سکه خوشه گندم منقوش است

نوع ب : مانند نوع ـ الف ـ است اما در برنج و برانز بوزن ۵/۵ گرام ضرب شده است

۵۴ـ ۲۰ پولی : این سکه درسال ۱۳۴۸ و ۱۳۴۹ هجری قمری به قطر ۲۴ ملی متر در برانز وبرنج ضرب گردید. ممیزات این سکه مانند شماره ۵۳ است .

۵۵ـ ۱۰ پولی : قطر این سکه ۲۴ ملی متر ووزن آن ۵/۲ گرام میباشد ـ در سال ۱۳۴۹ هجری قمری به برانز ضرب گردید. دیگر تشریحات آن مانند شماره ۵۳ است

۵۶ـ ۵ پول : این سکه در دو نوع ضرب گردیده. نوع اول بر برانز در سال ۱۳۵۰ هجری قمری که قطر آن ۲۲ ملی متر و نوع دوم بر مس در سال ۱۳۱۱ هجری شمسی که قطر آن ۲۱ ملی متر میباشد .

نوع الف. وزن این سکه ۲/۹ گرام است .

روی سکه : در وسط نام شاه در بین دائره ـ در بالا افغانستان و در کنار سکه خوشه گندم نقر است .

پشت سکه : در وسط بین یک حلقه عدد ۵ ـ در بالا پول و در کنار سکه خوشه گندم نقش گردیده است .

نوع ب : وزن این سکه ۲/۵ گرام است .

روی سکه : در بین یک دائره که از نقطه های خورد تشکیل شده افغانستان ۱۳۱۱، در بالا کابل و در کنار سکهٔ خوشهٔ گندم نقر شده است .

پشت سکه : در وسط در بین دائره پنج ـ در بالا «پول» و در کنار خوشه گندم منقوش است .

۵۷ـ ۲ پول : این سکه بر برانز در دو نوع طوریکه در شماره ۵۶ توضیح شد ـ ضرب گـردیده . نوع اول بقطر ۱۸ ملی متر در سال ۱۳۴۸ هجری قمری و نوع دوم بقطر ۱۹ ملی متر در سال ۱۳۱۱ هجری شمسی ضرب شده است .

۵۸ـ ۱ پول : کـه از اختلاط برانز و مس در سنه ۱۳۴۹ هجری قمری ضرب گردیده دارای قطر ۱۶ ملی متر ووزن ۱ گرام است .

روی سکه : در وسط افغانستان ـ ۱۳۴۹ و در کنار سکه هشت ستاره نقش است .

پشت سکه : در بین دائره «۱» در بالا پول و در کنار سکه هفت ستاره قرار دارد.

اعلیحضرت المتوکل علی الله محمد ظاهرشاه

مسکوکات طلا:

۵۹ـ ۲ طلا: که در سال ۱۳۱۴ و ۱۳۱۵ هجری شمسی ضرب گردید، قطر آن ۲۲ ملی متر وزن آن ۸ گرام میباشد. این سکه کمیاب است تمام مسکوکات دورهٔ اعلیحضرت محمد ظاهرشاه بتاریخ هجری شمسی بنا یافته است.

روی سکه: در بین دائرهٔ که از نقطه ها تشکیل شده المتوکل علی الله محمد ظاهرشاه ـ در بالا افغانستان و در کنار خوشهٔ گندم ضرب گردیده است.

پشت سکه: در وسط محراب و منبر و تاریخ ـ در بالا ۸ گرام و در کنار خوشه گندم طرح شده است.

۶۰ـ طلای ۸ گرامی: قطر این سکه ۲۲/۵ ملی متر است.

روی سکه: در وسط نام اعلیحضرت همایونی بصورت طغرا و در پایان «د افغانستان شاهی دولت» ضرب گردیده است.

پشت سکه: در بالا ۸ گرام ـ در پایان کابل ـ طرف راست ۱۳۸۰ و طرف چپ ۱۳۳۹ قرار گرفته است.

۶۱-۱طلا : این سکه به دونوع ضرب گردیده ـ نوع اول که۶ گرام وزن دارد در سال۱۳۱۳ ونوع دوم که ٤ گرام وزن داردرسال ۱۳۱۷ منقوش شد .

نوع الف : این سکه ده افغانی ارزش داشت وقطر آن ۲۲ ملی مترمیباشد.

روی سکه : در بین دائره که از نقطه های کوچک تشکیل شده ـ نام والقاب اعلیحضرت همایونی المتوکل علی‌الله محمد ظاهرشاه ـ دربالا افغانستان ـ درکنار سکه خوشه گندم طرح شده است .

پشت سکه : دروسط محراب ومنبر ـ درپایان تاریخ ۱۳۱۳ دربالا «طلاافغانی» وکنار با خوشه گندم مزین است .

نوع ب : قطراین سکه ۱۹ملی متراست .

روی سکه : دربین یك دائره که ازنقطه های خوردتشکیل شده المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه ـ دربالا افغانستان ودرکنارسکه خوشهٔ گندم نقرشده‌است.

پشت سکه : دروسط محراب ومنبر ـ درپایان سنه ۱۳۱۷ ودربالای سکه ٤ گرام نوشته شده است .

مسکوکات نقره:

۶۲ـ۱/۲ افغانی : این‌سکه که‌قطر آن ۲٤ ملی‌متروو‌زن‌آن ۵ گرام‌میباشددرسال‌های ۱۳۱۳الی ۱۳۱۶ بصورت مسلسل‌ضرب گردید .

روی سکه : دروسط دربین یك دائره که ازنقطه های خوردترکیب یافته القاب و نام پادشاه المتوکل علی الله محمد ظاهرشاه ـ بصورت خیلی بر جسته ـ دربالا افغانستان ودرکنارسکه خوشه گندم قراردارد .

پشت سکه : دربین سکه محراب ومنبروسنه ـ دربالا کابل ودرکنار سکه خوشه گندم حک شده است .

مسکوکات مسی-برنجی-برانزی و غیره فلزات:

۶۳-۵ افغانی : این سکه که قطر آن ۲۹ ملی متر و وزن آن ۸ گرام است در سال ۱۳۴۰ برفولاد و نکل ضرب گردید .

روی سکه : در وسط سکه تمثال فرخندهٔ اعلیحضرت همایونی - طرف راست سنه هجری قمری - طرف چپ سنهٔ هجری شمسی و در بالای سکه «محمد ظاهر دافغانستان تولواك» نقش شده است .

پشت سکه : در وسط (۵) که در دو طرف آن خوشه گندم میباشد - و در بالا پنځه و در پائین سکه افغانی بمشاهده میرسد .

۶۴-۲ افغانی : این سکه که قطر آن ۲۵ ملی متر و وزن آن ۵/۲۵ گرام است در سال ۱۳۴۰ برفولاد و نکل ضرب گردید .

روی سکه : در وسط عقاب ، در بالا افغانستان - در پائین سکه ۱۳۴۰ نوشته شده است.

پشت سکه: در وسط (۲) در کنار راست سه ستاره - طرف چپ خوشهٔ گندم- در بالا (دوی) و در پائین سکه افغانی نقر است .

۶۵-۱ افغانی : که قطر آن ۲۳ ملی متر و وزن آن ٤ گرام است - د رسال ۱۳۴۰ به فولاد و نکل حك میباشد .

روی سکه: در وسط سه خوشه گندم بصورت عمودی - در بالا افغانستان و د رپائین سکه ۱۳۴۰ ضرب شده است .

پشت سکه در وسط (۱) - در بالا (یوه) در پائین افغانی و کنار سکه باده ستاره مزین گردیده است.

۶۶-۵ افغانی المونیه: این سکه که قطر آن ۳۱ ملی متر و وزن آن ۳ گرام میباشد درسال ۱۳۳۷ نقر شد .

روی سکه : در وسط در بین یك دائره نام و القاب پادشاه- در بالا کابل در پائین سنه

و در کنارسکه شش ستاره نقش گردیده است .

پشت سکه : در بالا بین حلقه محراب و منبر ، در پائین سکه (پنځه) و (۵) افغانی طرح شده است.

٦٧-۲ افغانی المونیه که ۲۵ ملی متر قطر و ۲/۵ گرام وزن دارد - د رسال ۱۳۳۷ ضرب گردیده است.

روی سکه : در کنارسکه المتوکل علی الله محمدظاهر شاه دافغانستان تولواك - در وسط محراب و منبر بمشاهده میرسد .

پشت سکه : در وسط بین دائره عدد (۲) و در کنارسکه دوی افغانی، سنه و شش ستاره حك شده است.

٦٨-۵۰ پولی برانزی: این سکه که قطر آن ۲۲ ملی متر و وزن آن ۵ گرام میباشد در سال ۱۳۳۰ ضرب گردیده است.

روی سکه : در وسط بین یك دائره (۵۰) پول - در بالا افغانستان در کنارسکه المتوکل علی الله محمد ظاهرشاه نقش شده است .

پشت سکه: در وسط محراب و منبر و سنه - در کنار خوشه گندم و افغانستان طرح گردیده است .

٦٩-۵۰ پولی نکلی: این سکه قطر آن ۲۲/۵ ملی متر است - به دو نوع از مخلوط نکل و آهن بضرب رسید - نوع اول ۱۳۳۱ و نوع دوم در سال ۱۳۳۲ الی ۱۳۳٤ .

نوع الف: وزن این سکه ۵ گرام است.

روی سکه : در بین یك دائره پنځوس پولی - در بالا افغانستان و در کنار پائین المتوکل علی الله محمد ظاهرشاه بملاحظه میرسد.

پشت سکه: در وسط محراب و منبر و سنه - در کنار خوشه گندم و در پائین سکه افغانستان نقش شده است.

نوع ب: وزن این سکه ۵ گرام میباشد .

روي سکه: در بین دائره (٥٠پول) درپائین المتوکل علی‌الله محمد ظاهرشاه ـ ودر بالای سکه کلمه افغانستان قرار دارد .

پشت سکه: دروسط محراب ومنبرسنه ـ در کنارسکه افغانستان وخوشه گندم جا گزین شده است.

٧٠ـ٢٥ پولی بزرگ: این سکه که قطر آن ٢٥ ملی متر ووزن آن ٧ گرام میباشد درسالهای ١٣١٢ـ ١٣١٣ـ ١٣١٤و١٣١٦ بر برنج ومس ضرب گردید.

روی سکه: دروسط بین یك دائره المتوکل علی الله محمدظاهرشاه، در بالا افغانستان ودر کنارسکه سنه وخوشه گندم دیده میشود .

پشت سکه: در بین یك دائره (٢٥) دربالا(پول) ودر کنارسکه خوشهٔ گندم نقش شده است.

٧١ـ٢٥ پولی مسی ونکلی: این سکه درسال ١٣١٦ به قطر ٢٠ ملی متر وزن ٣ گرام ضرب گردید.

روی سکه: دروسط پنجه ویشت پول ـ در کنارسکه المتوکل علی الله محمدظاهرشاه ودربالا افغانستان نوشته‌شده است .

پشت سکه: دروسط محراب ومنبرسنه ـ در کنارسکه خوشهٔ گندم نقرشده‌است .

٧٢ـ٢٥ پولی برانزی: تشریحات این سکه مانند شماره ٧٠ است ـ ازسال ١٣٣٠الی ١٣٣٣ بصورت مسلسل به قطر٢٠ ملی متروزن ٣ گرام ضرب گردید.

٧٣ـ٢٥ پولی آهنی ونکلی: تشریحات این‌سکه مانندشماره ٧٠ است ودرسال های ١٣٣١ـ ١٣٣٢و١٣٣٣ به قطر٢٠ ملی متروزن ٣ گرام ضرب گردید .

٧٤ـ١٠ پولی بزرگ: این سکه مسی درسال ١٣١٢ و١٣١٣ بقطر٢٣ ملی متروزن ٥ گرام بضرب رسید.

روی سکه: دروسط بین‌دائره (١٠) ـ دربالا(پول) ودر کنارسکه خوشه گندم‌نقر است

پشت سکه: در بین دائره افغانستان وسنه- دربالا (کابل) ودر کنارخوشه‌گنـدم حك شده است.

۷۵-۱۰ پولی خورد: این سکه درسال ۱۳۱٦ به قطر ۱۸ ملی مترو وزن۲/۵ گرام بر مخلوط مس ونکل ضرب گردید.

روی سکه: دربین حلقه(۱۰) دربالا پول ودرپایان افغانستان بمشاهده‌میرسد.

پشت سکه: دروسط محراب ومنبروسنه ودرکنارخوشه‌گندم نقش است.

۷٦-۵ پولی بزرگ: قطراین سکه مسی ۲۱ ملی مترووزن آن ۲/۵ گرام میباشد ودر سالهای ۱۳۱۲-۱۳۱۳و۱۳۱٤ضرب گردید. دیگر اوصاف این سکه‌مانند شماره ۷۳ میباشد.

۷۷-۵ پول خورد: این سکه درسال ۱۳۱٦ به قطر۱۷ملی مترو وزن ۲/۸ گرام‌ضرب گردید. دیگراوصاف آن مانندشماره۷٤است.

۷۸-۳ پول این سکه‌درسال ۱۳۱٦به قطر۱٦ملی مترووزن ۲/۵ گرام ضرب گردید. سائرخصوصیات آن مثل شماره ۷٤ میباشد.

۷۹-۲ پولی بزرگ: این‌سکه مسی درسالهای ۱۳۱۲و۱۳۱۳و۱۳۱٤ بقطر ۲۰ ملی ووزن ۲گرام ضرب گردید. تشریحات دیگرآن مانند شمارۀ ۷۳است.

۸۰-۲ پول خورد: این سکه درسال ۱۳۱٦ بقطر۱۵ ملی‌متروزن ۲ گرام ضرب گردید. دیگراوصاف آن مانند شمارۀ ۷٤ است.

ضمیمه (١)

* لوحهٔ مقارنهٔ تقویم مسیحی با تقویم قمری و شمسی

اول جنوری	سال قمری	سال شمسی
١٩٠٠	١٣١٧/٨/٢٨	١٢٧٨/١٠/١٠
١٩٠١	١٣١٨/ /٩/ ٩	١٢٧٩/١٠/١٠
١٩٠٢	١٣١٩/ ٩/٢٠	١٢٨٠/١٠/١٠
١٩٠٣	١٣٢٠/١٠/ ١	١٢٨١/١٠/ ٩
١٩٠٤	١٣٢١/١٠/١٢	١٢٨٢/١٠/ ٩
١٩٠٥	١٣٢٢/١٠/٢٣	١٢٨٣/١٠/١٠
١٩٠٦	١٣٢٣/١١/ ٤	١٢٨٤/١٠/١٠
١٩٠٧	١٣٢٤/١١/١٥	١٢٨٥/١٠/ ٩
١٩٠٨	١٣٢٥/١١/٢٦	١٢٨٦/١٠/ ٩
١٩٠٩	١٣٢٦/١٢/ ٨	١٢٨٧/١٠/١٠
١٩١٠	١٣٢٧/١٢/١٨	١٢٨٨/١٠/١٠
١٩١١	١٣٢٨/١٢/٢٩	١٢٨٩/١٠/ ٩
١٩١٢	١٣٣٠/ ١/١٠	١٢٩٠/١٠/ ٩

*لوحه مقارنه توسط شاغلی محترم دکتر فرهادی ترتیب گردیده است.

١٩١٣	١٣٣١/ ١/٢٢	١٢٩١/١٠/١٠
١٩١٤	١٣٣٢/ ٢/ ٣	١٢٩٢/١٠/١٠
١٩١٥	١٣٣٣/ ٢/١٤	١٢٩٣/١٠/ ٩
١٩١٦	١٢٩٤/ ٢/٢٤	١٢٩٤/١٠/ ٩
١٩١٧	١٣٣٥/ ٣/ ٦	١٢٩٥/١٠/١٠
١٩١٨	١٣٣٦/ ٣/١٧	١٢٩٦/١٠/١١
١٩١٩	١٣٣٧/ ٣/٢٨	١٢٩٧/١٠/ ٩
١٩٢٠	١٣٣٨/ ٤/ ٩	١٢٩٨/١٠/ ٩
١٩٢١	١٣٣٩/ ٤/٢٠	١٢٩٩/ ١/١٠
١٩٢٢	١٣٤٠/ ٥/ ١	١٣٠٠/١٠/١٠
١٩٢٣	١٣٤١/ ٥/١٢	١٣٠١/١٠/١٠
١٩٢٤	١٣٤٢/ ٥/٢٣	١٣٠٢/١٠/١٠
١٩٢٥	١٣٤٣/ ٦/ ٥	١٣٠٣/١٠/١١
١٩٢٦	١٣٤٤/ ٦/١٥	١٣٠٤/١٠/١١
١٩٢٧	١٣٤٥/ ٦/٢٦	١٣٠٥/١٠/١٠
١٩٢٨	١٣٤٦/ ٧/ ٧	١٣٠٦/١٠/١٠
اول جنوری	سال قمری	سال شمسی
١٩٢٩	١٣٤٧/ ٧/١٩	١٣٠٧/١٠/١١
١٩٣٠	١٣٤٨/ ٨/ ١	١٣٠٨/١٠/١١
١٩٣١	١٣٤٩/ ٨/١١	١٣٠٩/١٠/١٠
١٩٣٢	١٣٥٠/ ٨/٢٢	١٣١٠/١٠/١٠
١٩٣٣	١٣٥١/ ٩/ ٤	١٣١١/١٠/١١
١٩٣٤	١٣٥٢/ ٩/١٤	١٣١٢/١٠/١١
١٩٣٥	١٣٥٣/ ٩/٢٤	١٣١٣/١٠/١٠
١٩٣٦	١٣٥٤/١٠/ ٥	١٣١٤/١٠/١٠
١٩٣٧	١٣٥٥/١٠/١٧	١٣١٥/١٠/١١
١٩٣٨	١٣٥٦/١٠/٢٨	١٣١٦/١٠/١١
١٩٣٩	١٣٥٧/١١/ ٩	١٣١٧/١٠/١١
١٩٤٠	١٣٥٨/١١/٢٠	١٣١٨/١٠/١٠
١٩٤١	١٣٥٩/١٢/ ٢	١٣١٩/١٠/١١

١٩٤٢	١٣٦٠/١٢/١٣	١٣٢٠/١٠/١١
١٩٤٣	١٣٦١/١٢/٢٣	١٣٢١/١٠/١١
١٩٤٤	١٣٦٣/ ١/ ٤	١٣٢٢/١٠/١٠
١٩٤٥	١٣٦٤/ ١/١٦	١٣٢٣/١٠/١١
١٩٤٦	١٣٦٥/ ١/٢٧	١٣٢٤/١٠/١٠
١٩٤٧	١٣٦٦/ ٢/ ٧	١٣٢٥/١٠/١٠
١٩٤٨	١٣٦٧/ ٢/١٨	١٣٢٦/١٠/١٠
١٩٤٩	١٣٦٨/ ٣/ ١	١٣٢٧/١٠/١١
١٩٥٠	١٣٦٩/ ٣/١٢	١٣٢٨/١٠/١١
١٩٥١	١٣٧٠/ ٣/٢٢	١٣٢٩/١٠/١٠
١٩٥٢	١٣٧١/ ٤/ ٣	١٣٣٠/١٠/١٠
١٩٥٣	١٣٧٢/ ٤/١٥	١٣٣١/١٠/١١
١٩٥٤	١٣٧٣/ ٤/٢٥	١٣٣٢/١٠/١١
١٩٥٥	١٣٧٤/ ٥/ ٧	١٣٣٣/١٠/١٠
١٩٥٦	١٣٧٥/ ٥/١٨	١٣٣٤/١٠/١٠
١٩٥٧	١٣٧٦/ ٥/٢٩	١٣٣٥/١٠/١١
١٩٥٨	١٣٧٧/ ٦/١٠	١٣٣٦/١٠/١١
١٩٥٩	١٣٧٨/ ٦/٢٠	١٣٣٧/١٠/١١
١٩٦٠	١٣٧٩/ ٧/ ٢	١٣٣٨/١٠/١٠
اول جنوری	سال قمری	سال شمسی
١٩٦١	١٣٨٠/ ٧/١٤	١٣٣٩/١٠/١١
١٩٦٢	١٣٨١/ ٧/٢٥	١٣٤٠/١٠/١١
١٩٦٣	١٣٨٢/ ٨/ ٦	١٣٤١/١٠/١١
١٩٦٤	١٣٨٣/ ٨/١٧	١٣٤٢/١٠/١٠
١٩٦٥	١٣٨٤/ ٨/٢٨	١٣٤٣/١٠/١١
١٩٦٦	١٣٨٥/ ٩/ ٩	١٣٤٤/١٠/١١
١٩٦٧	١٣٨٦/ ٩/٢٠	١٣٤٥/١٠/١١

۱ - ا لف

۳ - ا لف

۳ - ب

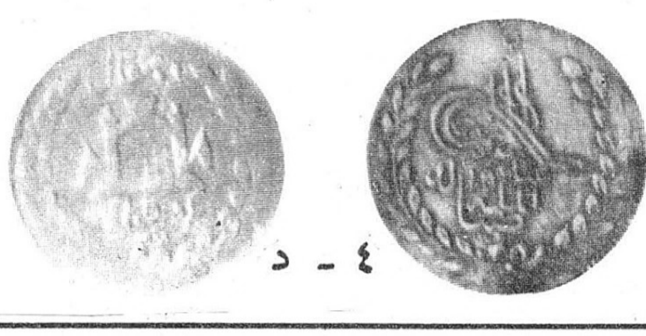
۴ - الف

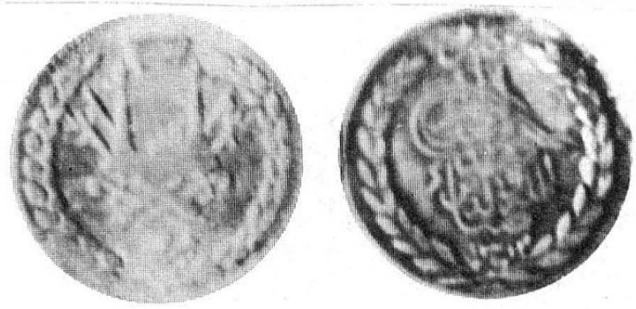
۴ - ب

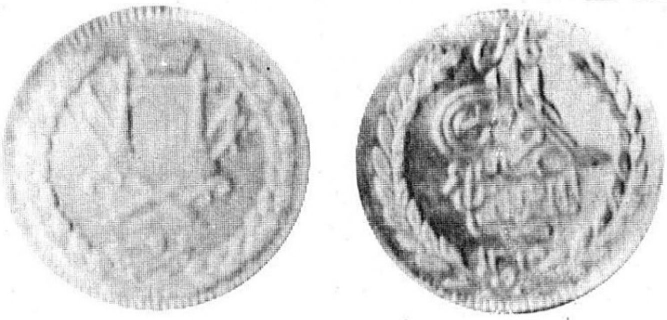

۴ - ج

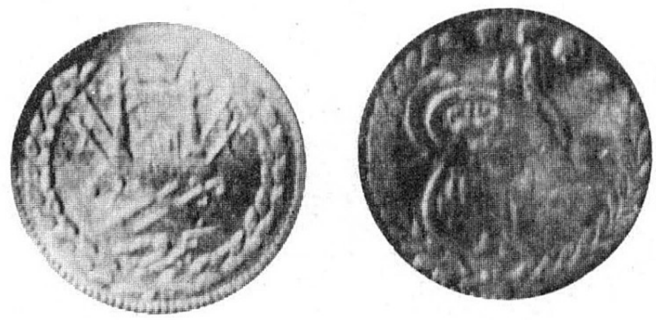
۴ - د

٤ ـ هـ

٤ ـ و

٤ ـ ز

٤ ـ ح

٤ ـ ط

٤ ـ ی

٤ ـ ک

٤ ـ ل

٥ - الف

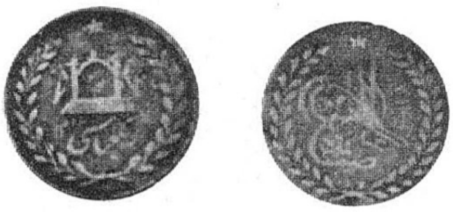
٥ - ب

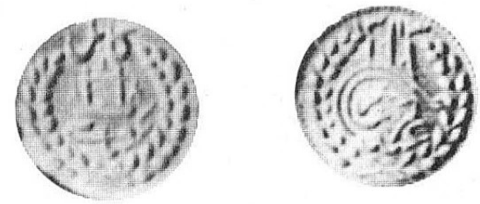
٥ - ج

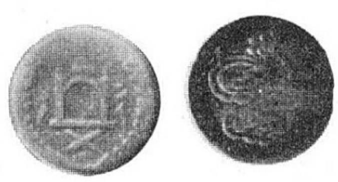
٥ - د

٦ - الف

٦ - ب

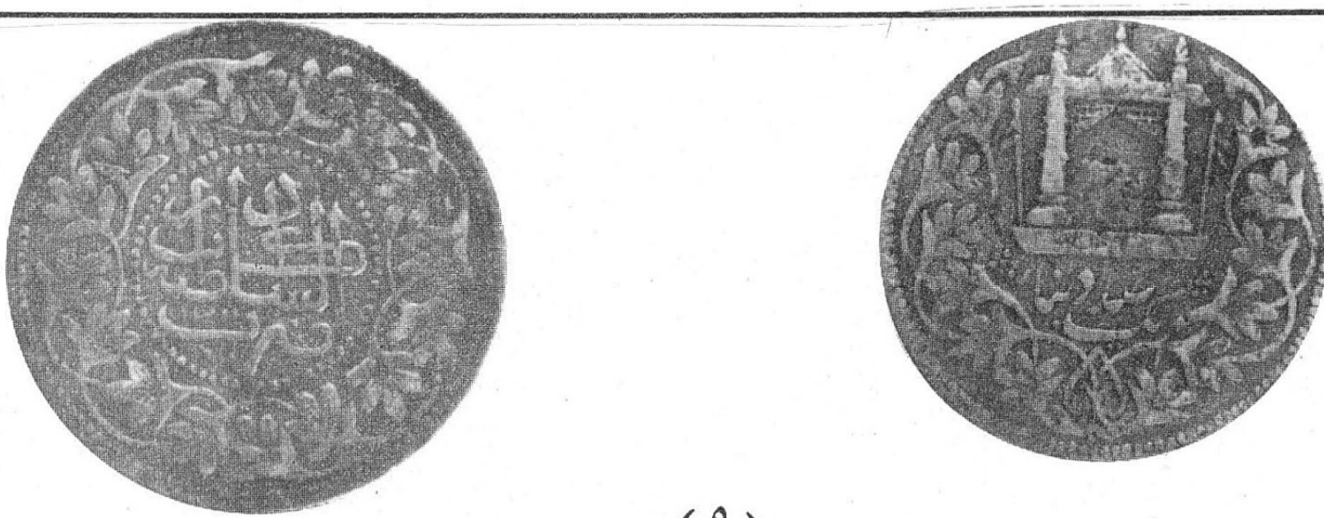
٧ - الف

٧ - ب

(٨)

(۹)

۱۰ ـ ب

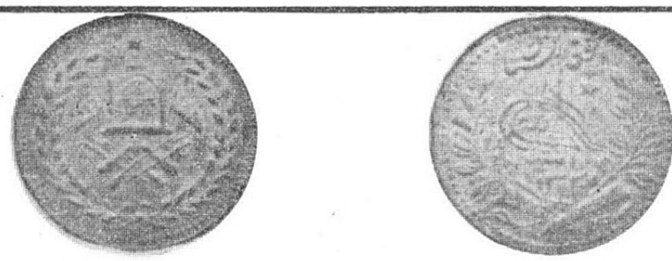
۱۰ ـ الف

۱۰ ـ ج

۱۰ ـ ه

(۱۱)

۱۳ ـ الف

۱۳ - ب

۱۳ ج

١٤ ـ الف

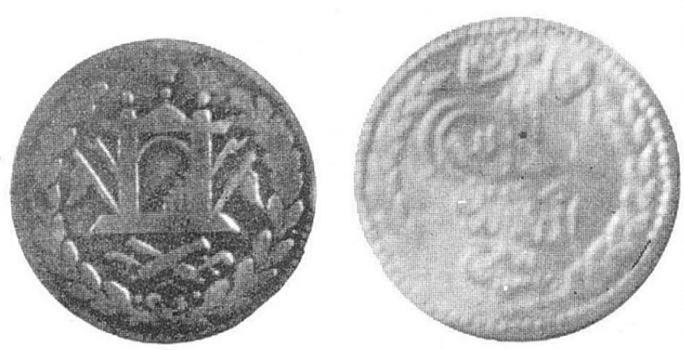
١٤ ـ ب

١٤ ـ ج

١٤ ـ د

١٤ ـ ه

١٤ ـ و

١٤ ـ ز

١٤ ـ ح

پلیت (ز)　　امیر حبیب الله خان

۱۴ ـ ط

۱۴ ـ ی

۱۴ ـ ک

۱۴ ـ ل

۱۵ ـ الف

۱۵ ـ ب

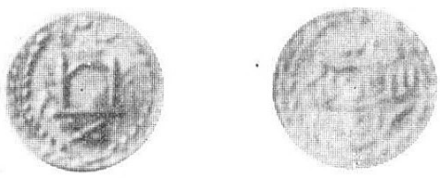
۱۵ ـ ج

۱۶ ـ الف

۱۶ - ب

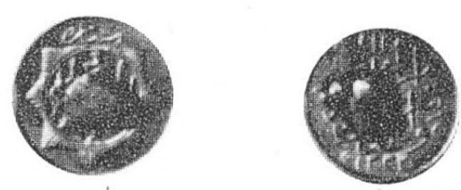
۱۷ - الف

۱۷ - ب

۱۷ - ج

۱۷ - د

۱۸ - الف

۱۸ - ج

۱۸ - د

۱۹ - الف

۱۹ - ب

(۲۱)

(۲۲)

۲۳ - الف

۲۴ - الف   ۲۴ - ب

۲۵ - الف

۲۵ - ب

(۲۶)

(۲۷)

۲۸ ـ الف

۲۸ ـ ب

۲۸ ـ ج

۲۸ ـ د

۲۸ ـ ه

۲۸ ـ و

پلیت (ک)   امیر امان الله خان

۲۸ - ز

(۲۹)

۳۰ - الف

۳۰ - ب

۳۱ - الف

۳۱ - ب

۳۱ - ج

۳۱ - د

پلیت (ل) امیر امان الله خان

۳۱ ـ ه

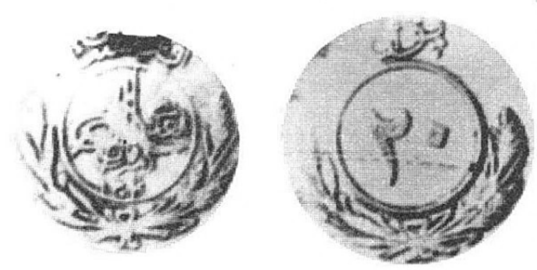
۳۱ ـ و

(۳۲)

(۳۳)

(۳٤)

۳۵ ـ الف

۳۵ ـ ب

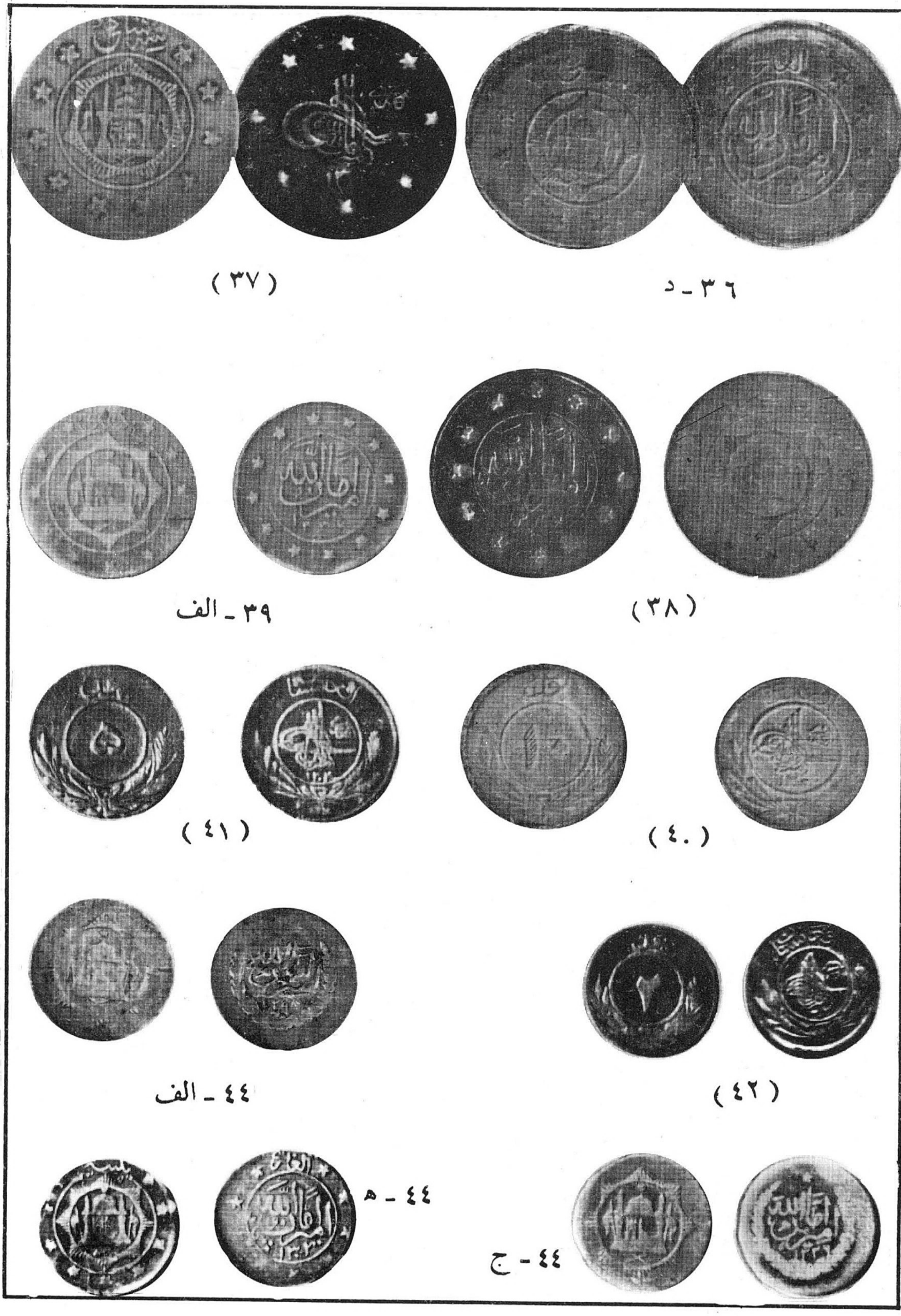
۳۵ ـ ج

۳۵ ـ د

۳٦ ـ الف

٣٦ - د

(٣٧)

(٣٨)

٣٩ - الف

(٤٠)

(٤١)

(٤٢)

٤٤ - الف

٤٤ - ج

٤٤ - ه

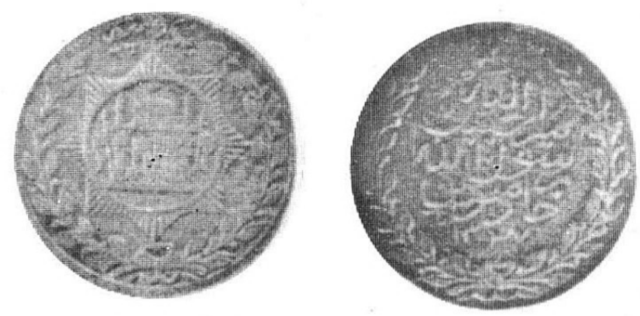
پلیت (ن) بچهٔ سقاؤ

۴۵ ـ الف

۴۶ ـ الف

۴۶ ـ ب

۴۷ ـ الف

۴۷ ـ ب

۴۸ ـ ب

(۴۹)

٥١ - الف

٥١ - الف

٥١ - ب

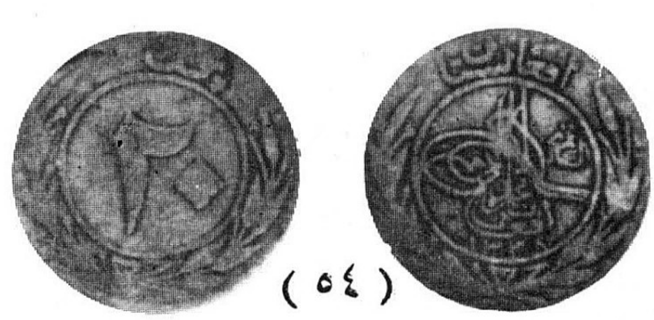
٥٢ - الف

٥٢ - ب

٥٣ - ب

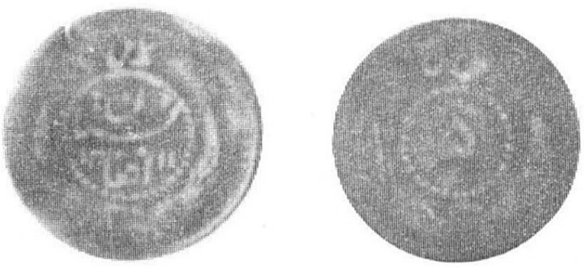
(٥٤)

(٥٥)

٥٦ ـ الف

٥٦ ـ ب

٥٧ ـ الف

٥٧ ـ ب

(٥٨)

(۵۹)

(۶۰)

۶۱ - الف

۶۱ - ب

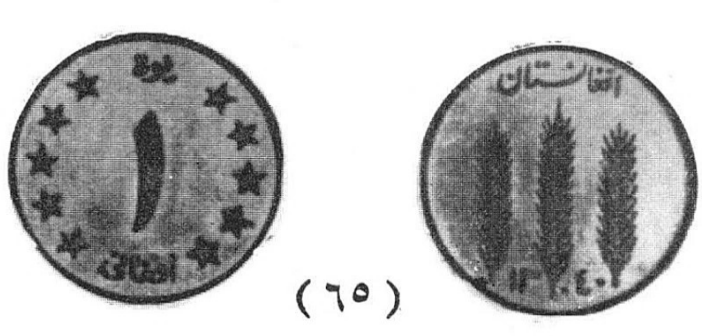
(۶۲)

(۶۳)

(۶٤)

(۶۵)

(۶۶)

پلیت (ص) اعلیحضرت المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه

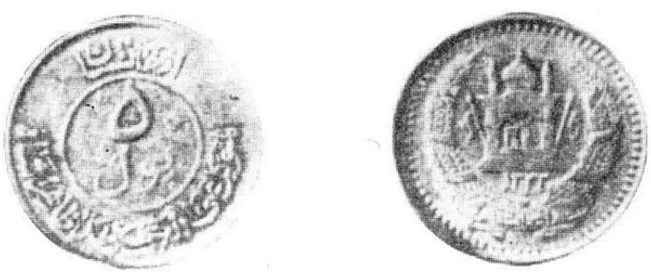
(٦٧)

(٦٨)

٦٩ - الف

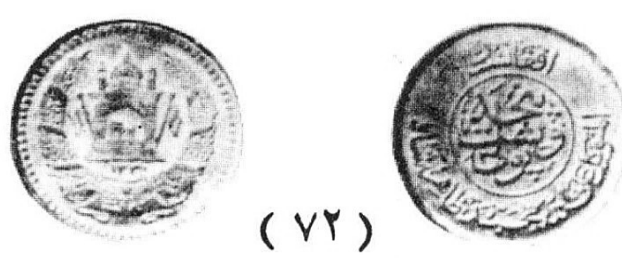
٦٩ - ب

(٧٠)

(٧١)

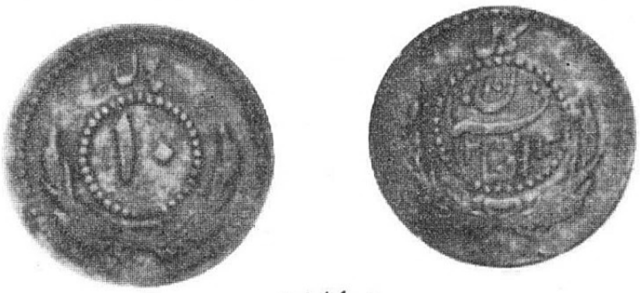

(٧٢)

(٧٣)

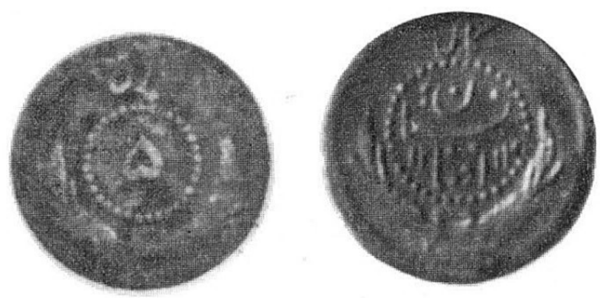
پلیت (ق) اعلیحضرت المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه

(٧٤)

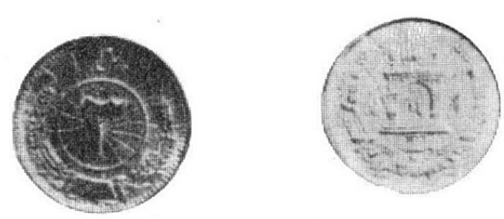
(٧٥)

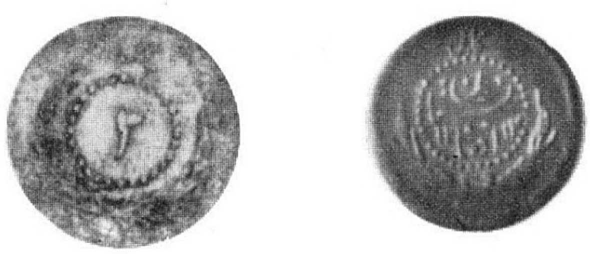
(٧٦)

(٧٧)

(٧٨)

(٧٩)

(٨٠)

غلطنامه

صحیح	غلط	سطر	صفحه
دوشاهی	یکشاهی	۲۲	۲
دومرتبه	یک مرتبه	۱	۳
و۱۳۱۱	-	۲	۳
دومرتبه	یک مرتبه	۵	۹
۹/۲	۹/۸	۱۳	۱۱
٤/٦	٦/٤	۹	۱۲
٤۱	۳۹	۷	۱٤
۱۲۹۸	۱۳۹۸	۲۲	۳۱

سیف الدین لودین کتابتون

EDUCATION PRESS